

PIVOLKA

YIL 2 SAYI 8 09 / 2003

Editörden...

Okan Cem Çırakoğlu

okanc@baskent.edu.tr

Eleştirel – Yaratıcı Düşünme ve Davranış Araştırmaları Laboratuvarı

Bu yıl, Marie Sklodowska'ya yani daha iyi bilinen adıyla Madam Curie'ye fizik alanında Nobel Ödülü verilisinin 100. yılı. Radyoaktivite alanında yaptığı çalışmalar ve özellikle Radium'u keşfetmesi Madam Curie'ye 1903 yılında Nobel ödülü getirse de o radyoaktif elementler konusundaki çalışmalarını sürdürdü ve 1911 yılında Nobel Kimya Ödülünü de almayı başardı. Nobel ödülü alan ilk kadın olması aldığı ödülün diğer bir anlamlı yönüydü. Yüzyıl önce radyoaktif elementler konusunda çalışma yapmanın ne anlama geldiğini kavramak zor olmasa gerek. Binlerce saatlik çalışma, tonlarca toprağın istenen duruma getirilmesi için gereken sayısız ayrıştırma işlemi, uykusuz geçen geceler ve yaşanan başarısızlıklar

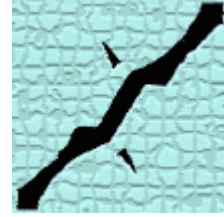
(devamı 2. sayfada)

Bill Phillip
Normandy, France - Trees

BU SAYIDA

- ψ *Sanat ve Bilim*
Eğitiminde Yaratıcılık - 3
- ψ *Tahvil ve Hisse Senedi*
Piyasalarının Gelişmesini
Engelleyen Problemler - 11
- ψ *Linux - 13*
- ψ *Asıl Soru Hangisi? - 16*

www.elyadal.org
www.pivolka.com

PIVOLKA

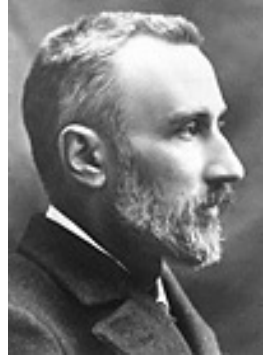
Yayın Kurulu

Doğan Kökdemir (Ed.)
Zuhal Yeniçeri (Ed.)
Bahar Muratoğlu (Ed. Yrd.)
Mehmet Çakar
Okan Cem Çırakoğlu
Kürşad Demirutku
Güler Işın
Nejat Can Okay
Ayşegül Yaman
Gülin Yoğurtçuoğlu

Bu sayının editörü:
Okan Cem Çırakoğlu

Bu süreci betimlemeye çalışırken Madam Curie ve eşi Pierre Curie'yi bugün bile anmamızı sağlayan şeyleri de özetlemiş oldum bir anlamda. Ancak unutulmaması gereken bir nokta var; onlar isimlerini tarihe yazdıran zaferleri teslim olmadıkları için elde edebildiler. Bilmeye, keşfetmeye, açıklamaya dair istekleri dönem dönem azalsa da, dirençleri kimi zaman kırılrsa da pes etmediler ve sonuca ulaştılar. Kısacası tarihe ve bizlere örnek bir bilimsel yaşam sundular.

"İnsanları geliştirmeden daha iyi bir dünya kurmayı düşünemezsiniz. Bu sonuca ulaşmak için, her birimiz kendi gelişimimiz için çalışmalı ve aynı zamanda tüm insanlık için genel bir sorumluluk paylaşmalıyız; özeldeki görevimizse en çok yardımcı olabileceğimizi düşündüklerimize yardım etmektir."

Pierre Curie
1859 - 1906

Bu sözleriyle Madam Curie, aslında bilimcinin ne yapması gerektiği konusundaki yolu parlak bir ışıkla aydınlatır. Bilimcinin toplumu bilgilendirmek ve onun gelişimine doğrudan bir katkıda bulunmak gibi görevleri var mıdır? sorusuna açık bir yanıt verir sanki. Evet, bilimci insanlık ailesinin ve kendi toplumunun gelişiminden sorumludur. Teorik ve uygulamalı çalışmalar yapmak bilimin ve insanlığın gelişimi için ne kadar gerekliyse, bu bilginin toplum yaşamında yer bulması da bilimcinin görevlerindendir. Ülkemizin yaşadığı sıkıntıları gördükçe böyle düşünmeden yapamıyorum. İnsanlarımız bilgisizlikten kendilerine, çocuklarına, birbirine zarar veriyor. Yeterliliği ve yetkinliği belli olmayan insanlar "uzman" maskesi altında güya "bilimsel" bilgilerle halkı yanıltabiliyor ve birçok durumda gerçek bilimciler buna sessiz kalabiliyor. Medyumluk, falcılık, cincilik hız keseceği yerde kimi zaman resmi işyerleriyle kimi zaman web siteleriyle kendilerini meşrulaştırma yolunda sağlam adımlar atıyorlar. Her gün yazılı ve görsel medyada kendilerine şu ya da bu biçimde yer bularak reklamlarını yapıyorlar.

Sanırım, Madam Curie'nin sözünü ettiği sorumluluk ve görevi almanın zamanı geldi de geçiyor bile. Bu görevi yerine getirmenin en doğru yolunun insanları bilgilendirmek olduğuna inanıyorum. Bilimcinin, bilgi bombardımanı altında ne düşüneceğini, neye inanacağını şaşırılmış bir topluma yapabileceği en iyi yardım da topluma güvenilir, geçerli ve tutarlı bilgi vermektir herhalde.

Bu yazıda Madam Curie'yi ve eşi Pierre Curie'yi anımsadık hep birlikte ama geride anımsanmayı ve unutulmamayı hak eden binlerce değerli bilimci var. Hepsine bir teşekkür borçluyuz. Geleceğe altından kalkılamayacak bir borç bırakmak istemiyorsak, bilimciler olarak en azından bir kere daha görevlerimizi yeniden düşünelim ve gerekeni yapalım artık.

Madam Curie
1867 - 1934

Sanat ve Bilim Eğitiminde Yaratıcılık

Tülay Çellek

tcellek@yildiz.edu.tr

Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi

Tanınmış bir sanatçımızın öğrencilerine ait olan bir sergiye gitmiştim. Odanın ortasında kendi etrafımda dönerek izlerken çalışmaları, birinin önünde duraladım. Resim, öğretmenin mi yoksa öğrencisinin mi diye bir türlü karar verememişim çünkü. Sergiyi bekleyen bir hanım resme sürekli baktığımı görünce “o resim, öğretmenin en başarılı öğrencisinin” dedi. Başarıya bakalım, öğretmenin çalışmasına en çok benzeyen, yani tamamen kendi kişiliği yok olup öğretmenin yapısına bürünen öğrenci en başarılıydı. Aynı şekilde bazı ders işleme tarzları da böyle sonuçlara çıkabiliyor. “Biz biliriz, siz karar veremezsiniz” sözleriyle bitirilen dersler gibi. Bu tarz, Lise düzeyinde “Desen Çalışmaları” ve “Resim Atölye” dersinde yapılan çalışmaların salt gözleme ve yinelemeye dayalı olması, tasarımın, yaratıcılığın bulunmaması, aynı anlayışın bazı G. Sanat Fakültelerinde de devam etmesi, “yaratıcılık sonra gelir” diye söylenmesiyle sürüp gidiyor. Nitekim tüm bunlar, öğretmen yetiştiremeyen okullardan mezun olup pedagojik formasyon almadan, üstelikte hiçbir deneyime sahip olmadan bir yerlere getirilmenin bedelini öğrencinin ödemesi şeklinde noktalanıyor tabii. Nasıl iyi bir profesör iyi bir yönetici olacak demek değilse, iyi bir sanatçı da iyi bir sanat eğitimcisi olacak anlamına gelmez. Çünkü, bunlarda ayrı bir özellik ve birikim ister. Nitekim iyi, başarılı bir eğitimin ilk nüvesini öncelikle idareciler ve sonra da eğitimciler oluşturur. Bu, her alanda geçerlidir.

100-500 öğrenciyle Sanat Eğitimi gerçekleştirme istemi dersi, derslikten çıkarıp katılımsız konferansa çevirme yada tarih dersi gibi sunma şekline döndürüyor. Yani bireysellikten irak kitleye hitap eden bir ders konumu söz konusu oluveriyor. Halbuki F. NIETZSCHE, “Kim temelde öğretmense, öğrencileriyle ilgili bütün her şeyi ciddiye alır, kendini bile” diyor ve ekliyor “yetenekli olmak yetmez: buna izin vermemizde istenir”. “Bilgi için bilgi”-ahlakın kurduğu son kapan: İnsan bir kez daha tümüyle bu kapana kısıyor”. (F. NIETZSCHE)

Ama bu arada öğretmen yetiştiren Eğitim Fakültelerinde yapılan son değişiklik ile uygulamanın neredeyse sıfır noktasına indirgenerek salt teoriye yer verilmesi ciddi sorunlar yaratacaktır. Hepimiz de biliriz ki yaparak yaşayarak öğrenme en önemli öğrenme biçimidir. Uygulama dersi esnasında öğrenilecekler, teori dersinde öğrenilecekler kadar önemlidir. Çünkü öğretmen adayı da aynı yöntemle öğrencilerine hitap edecektir. Ancak atölye bulabilirse. Her şeyde denge önemlidir. Tabii ki kültürlü ve nasıl öğretmesi gerektiğini bilen, farklı yöntemlerle öğretim yapan öğretmen isteriz ama bunun da dozu ve çok yönlülüğü önemlidir. Öğrencinin modeli öğretmendir çünkü. Öğrencinin kafasını bilgiyle yada çizgiyle doldurmanız önemli değildir. *Önemli olan ayıklamaktır.* Öğrenciyi kendi kişiliği, kendi alanı çerçevesinde zenginleştirmek yerine öğretmenin kişiliğine çevirmek, tabii çevirirken de öğrenci bireyselliğini yok etmek yarar değil zarar vermektir başka işe yaramayacaktır. Hızlandırılmış eğitimin Resim Bölümünden mezun bir arkadaş tablo yapmadan okulu bitirdim, şimdi çocuklara ne öğreteceğim diye yanıma gelmiş yaptığım bütün ders planlarını da almıştı. Aynı şekilde kitap incelemiden Türkçe Bölümünden mezun olan bir arkadaş da öğrenciye ne öğreteceğim diye kıvranıyordu bir zamanlar. İşte geline sonuc budur.

İdarecilik; motive etmektir, güdülemektir, teşvik etmektir. Sanat eğitiminin sonuçlarını sergileme öğrenciye ivme kazandırmadır. Çünkü bu, eğitimin tamamlayıcı parçasıdır. Ancak yönetici olarak getirilen bireyin bu tür etkinliklerin eğitimin önemli bir parçası, tamamlayıcısı ve gerekli olduğunun ayırdına vararak desteklemesi gerekir. Tam tersi çeşitli bahanelerle baltalamak yerine uygulatan olmalıdır. Sanat eğitiminde öğrencinin rolü kadar öğretmenin de rolü önemlidir. Sayın İdil BİRET, “iyi piyano çalabilirim ama iyi bir sanat eğitimcisi olamam” demiştir. Bu durumda sanatçı olmak ayrı bir şeydir, sanat eğitimcisi olmak başka bir şeydir. İyi bir şekilde psikoloji bilgisine sahip olmak ve eğitimle ilgili yayınları takip etmek gerekir. Bir değerlendirmede bile önünüze çıkıveriyor bu bilgiler. Eğer yoksunsanız bu bilgi ve deneyimden öğrenci çalışmalarını birbiriyle mukayese ederek değerlendirme yaparsınız ayrıca öğrenciyi değil hocasını değerlendirirsiniz. Bu da gösterir ki öğrenci yok, hoca var. Halbuki değerlendirmeler her öğrencinin kendi alt yapısına, gayretine vs. göre yapılır. Kassel Üniversitesi’nden Prof. BOSH’a üniversiteye 25 öğrenci almasını söylemişler. Başvuru 400 kişi olmuş ve BOSH hepsini almış. İtiraz edilince de “*yeteneksiz insan yoktur, farklı yeteneklerde insan vardır*” demiş. *Tüm eğitimcilerin bu ayrıcalığı bilmeleri gerekir. Seçme, yorumlama ve yenileme çerçevesinde öğrenci bir kavramı, bir duyguyu, düşüncüyü, bir algıyı kendi seçtiği malzemeyle gerçekleştirir. Ama bu seçim eğitimci tarafından yatsınorsa öğrenci kişiliği de yatsınmış demektir. Ortak çalışmanın boyutu çok önemlidir. Ancak kişiliği, beğeni zorlamasına taşımamalıdır.* H. READ “estetik duyarlılığın eğitilmesi, eğitimin en önemli ve temel görevlerinden biridir” der. Bu görevde öğrenciye yaklaşım biçimi önemlidir. İnsandaki enerjiyi, yaratma isteğini bir yere kanalizasyonla etmek eğitimle olur. Burada önemli olan bu enerjinin doğru alana kanalizasyonla edilmesidir. İşte genelleme yapacak olursak Bilim Eğitiminin yanında Sanat Eğitimi de bu nedenle gereklidir. H. READ “iyi sanat eseri yaratılması değil, daha iyi insanlar ve toplumlar yaratılması amaç edilmelidir” der. İ. SAN ise “Sanat Eğitimi kişiliğin uyumlu bir bütün olarak gelişimi sürecinde bireydeki yaratıcı ve üretici güçlerin gözlemlenip geliştirilmesini amaçlar” demektedir. Eğer öğretmenin eleştirilerinde kullandığı tek sözcük öğrenci tarafından yüz sözcüğe çevrilebiliyorsa kişiliği doğrultusunda gelişecektir ama eğer

öğretmenin yüz sözcüğü öğrencide bir sözcük olarak kalıyorsa öğretmenin kişiliği öğrencide devam edecek demektir. Demek ki tek kitap tek insan değil, **araştırma çoğulculuğunda çalışmak gerekir**. Bu anlamda yaklaşımlar ve yöntemler önemlidir. Nitekim hiçbir zaman öğretim yöntemi tek değildir. Hele söz konusu Sanat Eğitimiye. Çünkü bu eğitimin, bireysel ayrıcalıklara göre yapılması gereklidir. Yani yöntem tahtaya çizilen şablonun yinelenmesi değildir. Seçilen malzeme yaratıcılığa atılan adımlardan biridir. Bu nedenle önerilen tek tip malzeme öğrencinin yaratıcılığına, beklentisine hitap etmeyebilir. Bu yüzden öğrencinin tercih ettiği alanla ilgili malzeme küçümsenmemelidir. Tam tersi *yaratıcılık bağlamında bir alanda öğretilenlerin diğer alanlarla ilişkilendirilmesi öğrenciye zenginlik katacaktır*. “Trenle mi geldin fotoğrafınla mı” diyen J. BERGER, “bütün fotoğraflar bir ulaşım biçimi, yokluğun dile gelişidir” diyerek malzeme çeşitliliğinin önemine de bir örnek vermiştir bence.

“Gerbera Spectrum”

Her şeyde olduğu gibi Sanat Eğitiminde de tek çözüm, tek yöntem yoktur. Ayrıca aynı kavramları taşıyan diğer sanatsal alanlara aktarımda da engelleyici değil destekleyici olmak gerekir. Ancak bu, yine de her alanın özelliğinin birebir aynı olacağı anlamını taşıyor tabii ki. Sadece ortak olan paydalarda birleşmek, ayrı olanlarda bilgilendirerek zenginleştirmek olmalıdır. Bunun için de eğiticinin öncelikle öğrencinin bireysel ayrıcalıklarından haberi olması ve çok iyi Psikoloji, Felsefe bilgisine sahip olması gerekir. Bu bağlamda ancak alanlara ve kişiliklere doğru hitap edilebilir. Yani beyinleri doldurmak yerine, seçmeye olanak sağlamaktır aslolan. Nitekim metin yazarı E. Mc CABE yaratıcılık anahtarının yalınlıkta yattığından söz eder. Gözümüz bile çevremizde gördüğümüz yığınla yazıdan, elemanlardan seçim yaparken Sanat Eğitiminde, neden ona seçim yapma fırsatı tanımıyoruz? Öğrenciden yenilikçi, bireysel bir yaklaşım beklenmelidir. Öğretim elemanının kişilik tekrarı değil.

Yaratıcılık her alanda bilinmeyen bulma, özgün olma, her yeni karşılaşmaya, probleme farklı çözümleme uğraşısıdır. “Yaratıcılık bir tür meydan okumadır.” (E.BECER) Bunları **yaparken başka alanlardan beslenme gerekir**. Tüm bunların yerini bulması ve değerlendirilmesi de öğrenciyi araştırmaya yöneltmek ve daha çok seçenek sunmalarını sağlamakla olur. Çok konu yerine yeterli konu ve bu yeterli konunun araştırılması, fazla olasılık ve seçeneklerin olmasına dikkat edilmesi, yönlendirilmesi söz konusudur; müdahale edilmesi değil. Sınırları zorlamak alışkanlıkları sorgulamak... İşte Sanat Eğitimi budur bir anlamda. W. BERNBACH, “yaratıcılık bir disiplin sorunudur” der, evet Sanat Eğitimi bir disiplin eğitimidir. Öğrenciyi çalışma tarzında özgür bırakmak ama çalışmasında disiplin istemek. Ancak bu disiplinle, düşünsel derinlik ve estetik problemlerde tasarımlar yaratılabilir. Yaratıcılık disiplinle örtüşür. Yönetmen L. ERNST, “yaratıcılığın daha önce hiçbir araya gelmemiş iki kavram ya da nesneyi orijinal bir bileşim oluşturan üçüncü bir kavram ya da nesneye dönüştürme becerisi olduğunu” belirtmiştir. Yaratıcı bireyler özgürlüğüne düşkündür, yetilerini alışılmadık biçimde deneyimleyerek farklı şekilde aktarırlar. Yaratıcı birey bilgiyle donatılmalıdır. Oregon Üniversitesinden J. D. EWAN en fazla kaynaktan yararlananın en yaratıcı olduğunu iddia eder. Sentezleme ve analizi çok iyi kotaranlar daha yaratıcı bireylerdir. Yaratıcılar, olanakları zorlar. Özünde farklılık yatar. Önceden birbiriyle ilişkisi olmayan kavram ve görsel unsurlar arasında bağlantılar kurma yeteneğidir yaratıcılık. Tabii hayal gücü olmadan da düşünce üretilmez. Yaratıcı insan okuyan, gözlemleyen, dinleyen ve araştıran bireydir.

Yaratıcı yöntemler;

1. Kapsamlı düşünme; birden fazla yöntem
2. Beyin fırtınası, (A. OSBORN) grup çalışması
3. Kuluçka yöntemi; bir konu üzerinde uzunca çalıştıktan sonra dikkat başka bir konuya çevrilir. Kuluçkaya yatırılan esas konuya dönünce yaratıcılıkta sıçrama söz konusu olabilir
4. Not alma yöntemi; eskiz, karalama bir çok yaratıcı düşünce ya da buluş kağıt üzerine çabucak aktarılır. Bulunan çözümler, sürekli evrime uğrayarak gelişir ve zenginleşir. Her tür malzeme kullanılır, eskiz kağıdı, pelür, bilgisayar vs.
5. Sentez yöntemi; buluşlar çoğu kez birbiriyle çelişen, aykırı unsurların bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır. (Örn. PİCASSO’nun Kübizmin doğuşunu Afrika maskelerinden esinlendiğini söylemesi gibi) Ayrıca bir not

defterine sürekli not almak ya da yazmak da yöntemlerden biridir, yaratıcılık adına. Daha sonra bu notlar değerlendirilir, ilişkilendirmeler yapılır.

6. Görsel incelemeler; bakma, gözden geçirme, denetleme. Müzeler, sanat galerileri, kütüphaneler beyni zenginleştirecek kaynaklardır.

Tasarım süreci ise;

- Problemin tanımı
- Bilgi toplama
- Yaratıcılık ve buluş süreci; problemin tanımı ve olasılıkların araştırılmasına yönelik çalışmaları içerir. Çözümler, olasılıklara noktadır.
- Çözüm bulma
- Uygulama

Tasarımda görsel unsurlar bir bütünlüğe sahip olmalıdırlar. Ayrıca tasarımda sezgi, önsezi de önemlidir. Ancak bir tasarım salt içgüdülerle oluşmaz. Tasarım ilkelerini bilmek (zıtlık, ritm, denge vb.) ve bunları gerektiği yerde kullanmak lazımdır. İşte Sanat eğitimi bu anlamda da gereklidir. Sayın Prof. Dr. B. ÖZGÜLTEKİN' in de dediği gibi önce yaratıcılık gelir, kafaları bloke etmeden. Kendisi Almanya'daki Sanat Eğitiminden verdiği örneklerde "yumurtayı kırmadan bir masa üzerinden yere nasıl düşürürsünüz" sorusuna öğrencinin yanıt araması vardı, uygulama çerçevesinde. Bu, öğrenciyi salt gördüğünü yineleyen, öğretmen kimliğine büründüren tarzdan kurtulması beyinsel faaliyetlerini, sezgilerini, duygularını, kendi kişiliğini kullanması demektir. Hayal eğitimi de gereklidir. Hocanın tahtada gösterdiğini yineleme değil. G. VASSAF "*yaratıcılığın duvarları yoktur*" diyor ve devam ediyor; "yaratıcılık yaşamın doğrulanmasıdır. İnsanın özgürlüğünün doruk noktasında yeni ufuklara doğru uzanmasıdır. Yıkıcılık yaratıcılıkla yok edilir". Yaratıcılık, yoğunluğu beraberinde getirir. İnsanın ve yaşamın anlamıdır. Bir gereksinimdir çünkü. Var olmanın bir yolu, hayatın göstergesidir. "Ölümsüzlük adına yaratıcılık eylemi vardır. Resim yapmak gibi" (LİFTON) Yaratılanın paylaşılması bir başka doyum noktasıdır. Anlam göstergesidir. "*Yaşam sevgisinin içinde yaratıcılık vardır.*" (E. FROMM) Tüm bunlar fark etmekten geçiyor. Algının önemi burada başlıyor işte. Yeşili görmek, kuş sesini duymak, yanımızdan geçip giden güzelliği ya da kötülüğü fark etmek ve sevgiyle örüntülenen yaratıcılık gibi...

İletişim, yaşantımızı etkileyen en önemli özelliktir. Sanat da bir şekilde iletişim serüveninin içinde yer alır. Eğitimin bu bağlamda payı çok büyüktür ve sanatla eğitim arasında bir ilişki vardır. Sanatı kavramak, sanat eserinde iletmek, duygu ve düşüncüyü anlatmak da bir sanat kültürünü gerektirir. Sanat insanın özsel güçlerinin dışı vurumudur ve gelişmeyi sağlar. İnsanın en önemli özelliği öğrenmek ve bunu deneyimlerinde kullanarak gelişmektir.

"Tasarım eğitiminde, bilinçaltı ve bilinçüstü düşünme olgusu ve duyusunu kendine özgü bir bütün haline getirme amaçlanmalıdır. Bu bağlamda algı eğitimi de yapılmalıdır." (B. DENE) Yetenek kalıtsal olabilir ancak yaratıcılık öğretilir ve geliştirilebilir. Yaratıcı yetiler entelektüel birikim ve becerilerden kaynaklanır. Bu da eğitimle gelişebileceğinin bir göstergesidir. Tabii bunda araştırmanın önemi çok büyüktür. Çünkü *daha çok araştırma yapanların, daha az araştırma yapanlara göre yaratıcılıkları daha çok gelişir*. Burada öğretmene düşen görevlerden biri de öğrenciyi kendini eğitime olanağı tanımak, oto kontrolünü sağlamasına fırsat vermektir. Öğrenciyi eğitimde kazandırılacak yaratıcılık, yaşantısı boyunca her alanda kullanacakları bir süreç, bir düşünüş tavrı olacaktır. Bu arada sanat kadar bilimle, bilim kadar sanatla da ilgilenmek bilmek-hissetmek, mantık-sezgi arasında gidip gelmeler yaşamı daha da hareketlendirecek ve zenginleştirecektir. Yaratıcılığı geliştirilmiş insan diğerlerinden farklıdır her anlamda beklentileri, yaptıkları ve düşünüş sistemiyle. Bu nedenle eğitimin içinde önemle yer alması güzel bir dünyanın temeli olması açısından önemlidir. Çünkü insanın doğasında seçmek, beğenmemek, daha iyiyi istemek vardır. Eğitimle bunlar bilinçlenecek ve yükselecektir. Bazı alışkanlıkların değişimi böyle gerçekleştirilir. Bu nedenle öğrenciler cesaretlendirilmelidir. Yaratıcılığın reçetesi yoktur, bireye göre değişir. Ama bu, öncelikle öğrenciyi ayrı bir kişilik olarak kabul etmekle olur. "*Sanat Eğitimi öğrencinin algı alanının genişlemesine, sözlü iletişimin yanında sanatsal bağlamda farklı bir alanda iletişimin gerçekleşmesine, kişisel gerginliklerin azalmasına, ilgi ve merakın yoğunlaşmasına ve teknik becerinin gelişmesine neden olur*". (B. DORUK) Önemli olan öğrencinin çevreyi gözlemleyip tepki göstermesi, ayırt etmeyi ve yargılanmayı öğrenmesidir. Bunlar öğrencinin görsel, sessel, devinimsel ifade gücünü arttıracaktır. "*Görsel dilin gelişmesi, görsel düşüncenin de gelişmesini beraberinde getirecektir.*" (N. KNOPLÉ) Öğrenme tarzı; zihinsel yeti ve duyuşsal alandaki ilgi, beceri ve değerlere ilişkin davranışları değiştirecek ve dengeli bir şekilde geliştirecektir. Başlamak gözlemlemekle olur ve uygulama, analiz, sentez, değerlendirme Sanat Eğitiminin bileşenleridir. Yaratma; gözlem, bilgi, ilke, deney, merak, araştırmayla gerçekleştirilir. Bu bağlamda parçaları birleştirerek bütün oluşturmak böylece bütünlük içinde çeşitlilik sağlamaktır. Tabii örneklerle de eğitimi zenginleştirmek gerekir ; sanatçı ve öğrenci çalışmalarıyla.

İnsan; zihnini, duyularını, duygularını kullandığı sürece vardır. Temel Tasarım bu işlevsellik nedeniyle gerçekleştirilir. Not almayı öğrenmek -çizerek ya da yazarak-; yıllarca soru sormayan, tek boyutlu, tek çözümlü daima öğretmenin istekleri doğrultusunda görmeye alıştırılmış öğrencilere, kazandırılacakların başında gelmelidir. Araştırma, bulma, değiştirme, ekleme, çıkartma, yerine koyma, yeniden düzenleme, tersine çevirme, birleştirme; RICHARDS-OSBORN beyin fırtınası üzerine çalışmaların püf noktalarını oluşturur.

GORDON' a göre;

1. İnsanların yaratıcılık süreçleri tanımlanabilir. Bu tanım öğretilbilir bir yöntem halinde sunulursa hem bireylerin hem de grupların yaratıcı üretimlerini artırır.
2. *Bilim ve sanattaki yaratıcılık eşdeğerdir ve aynı bilinçaltı süreçten yararlanır.*
3. Kişisel yaratıcılık süreci ile grup yaratıcılık süreci arasında benzerlik vardır.

Robert Doisneau
"Untitled"

Yaratıcılık bir süreçtir, eğitimle geliştirilebilir. Öğrenci çalışmaları izlenerek yaratıcılık süreci eğitilebilir. Önemli olan, olaylara, fikirlere, kurallara, davranışlara, nesnelere farklı bakmak ve değiştirmek istemektir. Yaratıcılık ayrıntının görülmesi ve birleştirilmesidir. Bu nedenle eğitim sürecinde yaratıcılık nefes almak gibi olmalıdır. Temel tasarım düşünebilmeyi ve düşünce, sezgi ürünlerini iletebilmeyi içerir. Ama hiçbir zaman unutmamak gerekir, Temel Tasarım yöntemleri deneyselemdir. Temel Tasarım Sanat Eğitiminin alt yapısını oluştururken yaşam boyu sürecek anlamları içinde taşınmalıdır. Bu bağlamda sadece geleneksel biçimleri yinlemek yerine, çağın kültürünü yakalama yolu ile yaratıcılığa yer vermek gereklidir. Bu nedenle salt görüleni tekrarlamak ve kopya çalışmalarında kalmak zanaatsal tavrı geliştirir. Halbuki yaratıcılıkta; algı zenginleştirilmesi, bellek beslemesi, sezgisel tavrı geliştirici davranış biçimleri gereklidir.

Tekrar tanımlar yapılırken ilişkilendirmeler ve değerlendirmeler yapmak lazımdır. Tabii amaca erişebilmek için bu tarz bir eğitime çok küçük yaşlarda başlamak gerekir. Sonuçta öğretme, öğrenmeye dönüştürülmelidir. Bunun içinde öğretim elemanının hümanist, kuramcı ve uygulamacı olması gerekir. Çalışmaların gerçekleşmesi öğretmen kimliğinde değil öğrenci kişiliğinde olmalıdır. Kitle değil birey olmak felsefesiyle yaşamak ve yaşatmak eğitim amaçlarının başında gelir.

Tarihte kalabilmenin, uygar bir toplumda yaşayabilmenin koşulu sanat, kültür olduğuna göre bu bağlamda eğitiminin de ne denli önemli olduğunu kabul etmek durumundayız. Kaldı ki vereceğim bir örnekte sanat eğitiminin salt kendi alanı içinde hapis olmadığını, farklı alanlara da ne kadar katkısı olduğunu gösterecektir. *Yale Üniversitesindeki Tıp Fakültesi öğrencileri bir tanıyı doğrulayan ayrıntıları sık sık gözden geçiriyorlarmış. Bu öğrencilere Güzel Sanatlar dersi verilmeye başlanmış. Sonuçta bu dersi alan öğrencilerin tanı yetilerinin geliştiği görülmüş (CBT). Bakmayı öğrenme ve ayrıntıda gezinmek; algıyı, duyuları geliştirdiği kadar zihni yetileri de olumlu etkiler. İnsan salt mantıkla örüntülü değil duyguyla da yüklüdür. O halde Bilim Eğitiminin yanında Sanat Eğitimi de gereklidir.*

ROUSSEAU, PESTALOZZİ ve FROUBEL çocuğun özgün bir kişiliği olduğunu varsayıyorlar. İşte Sanat Eğitimi bu anlamda büyüklerin, öğretmenlerin kişilik yinlemesi değil, öğrencinin kendi kişiliği bağlamında geliştirilmesiyle gerçekleştirilmesidir. F. ÇİZEK (1920), gerçek yaratıcılık için çocukların özgür kılınmalarının önemli olduğunu, onların yetişkinlerin etkisinden uzak tutulmaları gerektiğine inanmıştır. S. FREUD (1920-1930) ise, yetişkinlerin sanatla uğraşan çocuklara karışmalarının daha sonra telafi edilemeyecek rahatsızlıklara ve

çocukta bir çeşit duygusal komplekse neden olabileceğini savunmuştur. 16. yy'ın yaşantısı ile orantılı yöntemleri ya da bir okulun açılış yılındaki yaşantı ve aldığı örnek zaman içinde yaşanan değişime koşut farklılaşmaya gitmelidir. Yoksa eskiyi yinelemekten başka işe yaramayan yöntemlerle öğrenci yaratıcı bazda yetiştirilemez. Halbuki Sanat Eğitimi öğrenciyi görmeye bir o kadar da aramaya, sormaya, denemeye, merak etmeye, yaratıcılığa vs. götürmelidir. Bu bağlamda disipline edilmelidir Sanat Eğitimi. Eğitim yöntemleri öğrenciye göre değişeceği gibi, doğrudan, rehberlik anlamında ya da serbest tarzda da gerçekleştirilebilir. Yöntem her ne olursa olsun öğretmen müdahale eden değil, yönlendiren, organize eden ve değerlendirmeyi öğrenciyle birlikte yapan olmalıdır. Hatta öğrencinin kendi kendini eleştirmesine olanak sağlamalıdır. Tüm bunlar için de öğrenciyi tanımak gerekir. Böylece öğrencinin kendi tarzını oluşturmaya imkan verilir. Bu da ancak bireysel ayrıcalıkların ayırımında olmakla gerçekleşir. Öğrenciye; kitap okuması ve bakması, sergi, müze gezmesi, sinema, tiyatro saydam gösterilerine, konserlere gitmesi önemsettirilmelidir. Örneğin kopya, çalışma tarzlarından sadece birisidir. Ancak yaratıcılığa açık bir çalışma tarzı değildir. Zanaat bağlamında öğrenciyi geliştirir. Ama hiçbir zaman Sanat Eğitiminin amacı bu olamaz. Öğrenci çağın olanaklarından yararlanmalı, malzeme seçiminin yaratıcılığın bir parçası olduğu unutulmamalıdır. Eğitim; soran, düşünen, akıl yürüten, sorun çözen, araştırmacı insan yetiştirir. Bunda öğretmenin rolü büyüktür. Bunun için de öncelikle öğrenciyi birey olarak kabul eder ve öyle davranır. Öğrenciyi yaratıcılık ve araştırma bağlamında özgür olmaya özendirir. Bunlar, ders dışında da öğrenciye zaman ayırmakla olur. Sanat Eğitimi ders saatleri içine hapsedilemez, sığdırılmaz. Ayrıca öğrencide tekrar olmayı denemek yanlıştır. Bunların sağlıklı olması, iyi bir pedagojik formasyona sahip olmakla ve Sanat Eğitimsi olarak mesleki bilgiyle donanımlı olmakla gerçekleşir. A. DONALD, "... birey bilgisel açıdan donatılırken, paylaşmayı başarmayı, kendi yeteneklerini sınamayı ve aşmayı öğrenmek zorundadır" diyor 'Art Education Theories' de. Sanat Eğitimi bir tasarımın gerçekleşmesinde kullanılan yöntemler bütünüdür. Böylece bu, bireyin kendisini ifade etmesinin bir olanağıdır. Duyu ve duyguları ses, devinim, çizgi, renk, yazı vs. ile başkalarına ulaştırmak olan Sanat Eğitimi, yönlendirme ve bilgilendirme bağlamında gereklidir. Sanat, yaşamı değiştirmek adına yeniden tanımlarken, yeniyi keşfetmektir. *Bu arada duygular eğitilirken zihne dayalı yetiler de gelişir. Bu da bu alanda edindiklerimizin başka alanlarda da kullanılabileceğini gösterir.* Sanat eğitimi; bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilme, yetenek ve yaratıcılığını estetik bir düzeye ulaştırma amacıyla yapılan bir etkinliktir. Bir kültürel yoğunluktur. Ama şunu da hiçbir zaman unutmamak gerekir; Sanat Eğitimi bireyseldir. Bireyin yaratıcı güç ve yetisini eğitmek, yaşamına aktarmasına olanak tanımak için vardır. Seçmek, paylaşmak, gelişmek için Sanat Eğitimi vardır. Sanat Eğitimi analiz ve sentezi öğreterek yaratıcılığı geliştirir. Öğrencinin yaşamı sorgulamasını ve toplumda birey olarak yerini almasını sağlar. Hayal gücünü çalıştırır; içsel güç, enerji, duygu, duyum ve algının yaratıcı çabayla dışa çıkmasını, tercih edilen malzemeyle şekillendirmelerine nedendir.

Sanatın sosyo-kültürel, psikolojik amaçları vardır. "Sanat Eğitiminin amacı; sanatın özü ile bütünleşip gelişmesidir; bireyin psikolojik farklılıklarını da gözetenek, ruhsal gereksinmelerinin doyurulmasıdır ve ruh sağlığı bakımından dengeli bir birey yaratma cabasıdır". (M. ERBAY)

Bireye eğitimi için gerekli bilgileri vermek lazımdır ama bunların, yaşamsal özellik taşıması da gereklidir. Nasıl endüstri, Bauhaus gibi bir okulu beraberinde getirdiyse modern yaşam da Sanat Eğitimi Bilim Eğitimi yanında gerekli kılmış, ayrıca uygulamaya yönelik yöntemlerinde çağa uygunluk gerektirmiştir. Sanat eğitimi; bilgi verme, görme ve diğer yetileri geliştirme, duyguya yaşam verme ve hayal dünyasının eylemini gerçekleştirmedir. Kısaca Sanat Eğitimi başkalarıyla buluşma köprüsüdür. Sanat Eğitimi amaçlarına bir kere daha bakacak olursak;

1. Görsel yolla algılamayı öğrenmek
2. Yaratıcılığı geliştirmek
3. Sanatın anlaşılmasını-paylaşılmasını sağlamak
4. Kendini ifade etme yeteneği kazandırmak
5. Endüstriye hizmet etmek
6. Yaşamı değiştirmek
7. Sanat Eğitimi yoluyla doğru görme, ayırtmanın ayırdına varmayı sağlamak
8. Sanat Eğitimi duygu ve düşüncenin görselliğe dönüşmesini sağlamaktır.

Sosyal psikolog Dr. I.Taylor ise yaratıcılığı şöyle sınıflamıştır:

- Dışavurumcu yaratıcılık (çocuk resimleri)
- Üretici yaratıcılık (meslek)
- Buluşa dayalı yaratıcılık (bilim)
- Gelişmeci yaratıcılık

Sanat bir iletişim aracıdır. Ayrıca geçmişi günümüze taşıırken, geleceğimizi de yapılandırır. Tüm bunlar eğitim çerçevesinde hükmetmek yerine demokratik unsurları yerleştirmek, öğrenciye salt kuru bilgi aktarımı yerine kişiliğine uygun gelişimi sağlama olanağı vermekle olur. Yaratma öğrencinin kişiliğiyle ilgilidir. Bu nedenle Sanat Eğitimi kitle eğitimi değil, bireysel eğitim olmak zorundadır. Sanat Eğitimi; öğrenciyi, çok yönlü düşünen ve araştıran, başkalarının düşüncesini mutlak kabul etmeyen, kuşku duyan, duyuran nitelikte gerçekleştirmelidir.

Sonuçta Temel Sanat Eğitimi bireyin yaratıcı, araştırmacı, sorgulayıcı olmasını ve kendine güvenmesini sağlar. C. SMİTH, "Sanat Eğitiminde belleğin eğitilmesine, çocukların zihin gözüyle çalışmasına olanak tanınır" demiştir. Ama şurası da kesindir ki, Sanat Eğitimi zaman içinde ve ayrıca bireyden bireye de değişir. Sanat eğitiminde öğretmen rehberlik ederken öğrenci istediğinde veya gerektiğinde devreye girerken, başka eğitimci ve sanatçılarla da ders desteklenir. Ama bir danışman sürekliliği de olması gerekir.

Programlar hazırlanırken; konuya göre, eyleme göre (isteklere göre), kapsama göre (proje), çerçeve programlar (amaç ve ilkeler) olarak gerçekleştirilir. Sanat Eğitimi programlarında kullanılacak genel sanat dilinin yanında ülke geçmişi, koşulları ve geleneği üzerine kurulurken, ulusal boyut uluslararası boyutla zenginleştirilmelidir. Bilgi ve becerinin birleştirimi olan eğitim; ulusal ve uluslararası tırmanışın en önemli basamağıdır. (M. ERBAY)

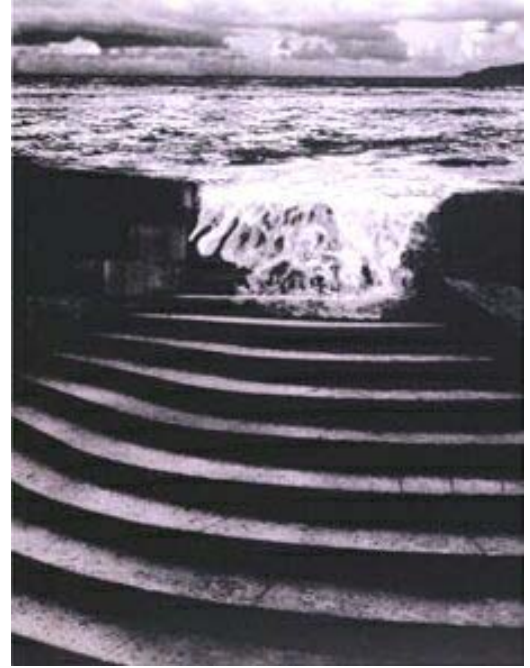
Eğitimi kalıtsal özellikler, fiziksel özellikler (zeka, özel yetenek), kişilik yapısı-psikolojik nitelikler etkileyeceğine ve bu da bireyden bireye değişeceğine göre yöntemler de bu bağlamlarda değişir. Bunlar dikkate alınırken yaşama geçirme tarzı; öğretmene danışmanlık yüklemeli, hükmetmek değil. Bu arada kültürü koruma ve iletme görevi de üstlenmelidir. E. ULMAN, "eğitmenin, öğrencinin kendi kişisel deneyimlerini araştırması ve bu deneyimleri, kendi kişisel arzuları, gereksinimleri ve yetenekleri doğrultusunda düzenlemesi konusunda yönlendirmesi gereğini" belirtmektedir. "Öğretim; öğrencinin sanat araçlarını, olanaklarını ve sınırlamalarını anlamasına, ifade şekline ve özel eğilimlerine en uygun araçları seçmesine yardım eder." (M. ERBAY) Sanat Eğitiminde kendini gerçekleştirirken, öğrenci, bireysel çalışmanın yanında grup çalışması da yapar. Ayrıca disiplinler arası çalışmalar da yaptırılmalıdır. Ancak bu, öğrenciye, onun kişiliğini yok edecek ve onu dolduracak şekilde değil besleyecek, ayıklayacak nitelikte yaptırılmalıdır. Bunda öğrencinin alt yapısı gözlemlenmeli, kitle eğitiminden kaçınılmalıdır. Başka alanlardan besleneceği bilgi, uygulama, görgüyü kendi alanıyla ilişkilendirmesine olanak tanıyarak; disiplinler arası etkileşim, sağlıklı hale getirilmelidir. Yoksa başka yerlerden transfer edilenler boşlukta kalacak, böyle bir altyapıya sahip olmayanlar da anlam bulmayacaktır.

Köyde Resim öğretmenliği yapan bir öğrencim, "şehirde malzeme çok, köyde az" diyor. Bu nedenle zorlandığına dair serzenişte bulunuyordu. Ona "malzemenin sorun olmaması gerektiğini, takvimlerin arkalarına, gelen mektup zarflarına, eski gazete kağıtlarına, etrafta bulunan ağaç parçalarına kadar her şeyi değerlendirebileceğini" söylemişim ve ilave etmişim; "asıl sorun malzemede değil, Sanat Eğitimine bakış açılarıdır gerek devletin gerekse senin. Bu, köyde de kente de değişmez. Önemli olan, senin yaratıcı bir Sanat Eğitimcisi olman ve bunu derse taşıman. Sınırları zorlamalıyız."

Öğretmen öğrenme ortağı olmalıdır. İnsan gereksinim duyduklarını öğrenmek ister. "Bizdeki eğitimin anlamı eğmekten gelir. 'Education' dik durmak anlamını taşır." (T.TİTİZ) Bu anlamda Türk geni ve geleneği taşıyan öğrenciye hitap ediyorsunuz. Maria MONTESSORİ "eğitim, öğretmenlerin çocuklara sözcüklerle anlattıklarıyla değil, çocukların fiziksel ve sosyal çevrede geçirdikleriyle gerçekleşir" derken; ERASMUS, "Bir ulusun gerçek umudu, gençliğinin iyi eğitilmesinde yatar" demiştir. Yaratıcılık öğretim elemanının şablonlarıyla yok edilebiliyor. Halbuki geleceğin toplumunu oluşturacak bireylere öncelikle özgür düşünebilen, sorumluluk yüklenen, insana ve dünyaya saygılı olan ve yaratıcı bir nitelik kazandırılmalı. Bunlar için özgüven sağlanmalıdır. Bu da eğitimcinin baskın olmasıyla gerçekleşemez.

"Sanat Eğitimi; tüm dünyayı kapsar - geçmiş ve geleceği ilgilendirir - bir ayrıntıdır - bireyin gelişimiyle koşuttur - bireyin kendi kendini koşullamasıdır - bağımsızdır - kesinlik yoktur - değerlendirmesi kesin değildir - öğrenci kendi meraklarıyla yol alır - hoşgörülüdür - insan bedeninin sınırlarını zorlar - öğrenci tüm dünya ile savaşım yaptığını bilmelidir - kendini ispatlamaya çalışmak gelişme nedenidir." (İ.USMANBAŞ)

Yapılacak çalışma 'ben'de, zihinde, duyuda oluşur. Bunların eğitimi ve ne ile ifade edildiği de çok önemlidir. Eğitimde; özgür bir yaratıcı ve orijinal düşünür olmak durumundayız. Bir ülkenin gelişimi basmakalıp yinelenmelerin yaşama geçirildiği eğitim tarzıyla değil, ütopyaların arkasında durmakla, hayal gücünü zorlamakla, orijinaliteyi yakalamakla olur. Bu da eğitimde yaratıcılığın ön plana alınmasıyla gerçekleşir. Önce yaratıcılık geliştirilmeli ki bu tarz, her alana uygulanabilsin. Hayal gücü geliştirilen birey bunu her alana uygulayacaktır mutlaka. "Yaratıcılığın zaman içinde süreç olarak izlenmesinin gerekliliği kadar çevre koşulları ve kişilik özellikleri de göz önünde bulundurulmalıdır." (H.S.YAVUZ) Yaratıcılık bir süreç olduğu için de eğitilebilir. Psikolojik düzeyde yaratma biyolojik düzeyde yaşamla koşuttur. Yaratıcı bir bireyin verimli olabilmesi güdüleme ve bireysel özellikleriyle örtüşür. Yetenek, kalıtım ve çevre koşullarına bağlıdır. Sunu, bu yetiyi geliştirebilir ya da ket vurabilir. Bu anlamda eğitimde, yaratıcı öğrenim ön plana alınmalıdır. Değişiklik ve yenilik hoş görüldüğü sürece yaratıcılığa pirim verilmiş demektir. Unutmamalıdır; yaratıcılık herkesin işidir.

"Imagination"

OSBORN (1962), zihinsel işlevlerin yönetilmesi şöyle sıralamıştır;

1. İçer alma-bilgiyi içerebilme yetisi
2. Bilgiyi tutabilme ve anımsama yeteneği (Görme ve anımsama)
3. Yargı
4. Hayal gücü-yaratıcı düşünme yetisi

Sürecin aşamaları;

1. Olayı saptama
2. Sorun tanımlama
3. Hazırlık, analiz ve sentez
4. Fikir bulma
5. Düşünce gelişmesi
6. Çözüm
7. Değerlendirme
8. Benimseme

Sanat Eğitiminde hayal gücünün görsel kayıtlarla zenginleştirilip araştırmaya yönelinmesi ve değerlendirmeler söz konusudur. Yaratıcılık evrensel, farklılıklarına karşın herkeste bulunabilir. İşte bunun eğitimle geliştirilmesi söz konusudur. Bunun için çevreye, insana duyarlı olmak gerekir. Bu duyarlılık yaratıcılığı da beraberinde getirecektir mutlaka. Görme, anlama, ilişkilendirme, merak yeni doğumların nedenidir. İşte bu da doğru bir eğitim anlayışına tabii tutulduğunda doğumun sağlıklı olmasına neden olacaktır. Yoksa doğum baştan değil ayaklardan başlar. Öğretim elemanı, anlatmanın çeşitli yolları olduğunu vurgulama rehberliğinde bulunurken hoşgörü çerçevesinde de öğrenciyi özgür bırakabilmelidir.

Tüm bunların çok küçük yaşlarda başlaması gerekir ki yaratıcılık konusunda başarı artabilsin. *Düşüncenin, yaratının değeri çok erken yaşlarda verilmelidir.* Yaratıcı süreç de her şeyde olduğu gibi gereksinimler çerçevesinde varlığını sürdürür. O halde öğrenciyi doldurmak değil; gereksinimlerine yanıt aramak, aramasına olanak tanımak daha doğru olur. Şunları hiçbir zaman akıldan çıkarmamalıdır; tüm bireyler değişik alanlarda yaratıcı yetilere sahiptir. *Herkesin ilgi alanı gibi yaratı alanı da farklıdır ve yaratıcılığa giden yol gereksinmeden, duyarlılıktan geçer. Yeni yöntemler sınanırken, doldurma yerine ilgi ve kapasite farklılıkları hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir. Öğretim elemanı bunu hep canlı tutmalıdır.* Bu olguyu zenginleştirmek aileye ve öğretim elemanlarına düşer. Yapıcı eleştiri de olumlu tavır için bir göstergedir doğrusu. SLOVHOVER, yaratıcı sürecin bir düşün yolculuğu olduğunu her an ortaya çıkacağını savunur. Sanat ve kültürde yaratıcı süreç simgeye çevrilir. Eğitim sürecinde de gerçekleştirilen budur. FREUD, insan zihninde şiirsel bir güç olduğuna inanır. JUNG, yaratıcılığı bilinçaltına dayandırır. RANK' a göre ise; sanatçı, irade ve işlem adamı, başka bir deyişle yaratıcıdır. Ama tüm bunların kaynağı ne olursa olsun yaşam ve ölüm her şeyi belirliyor galiba. Ölümsüz olabilmenin tadı sanatta doyusıya var. Var olmanın dayanılmaz hafifliği gibi, sevginin paylaşımı, yaratılanların paylaşımı; işte gerçek olan bu. Önemli olan bunun doğumunu ve gelişimini sağlıklı yapabilmektir. Ailede başlayan bir şeyler olmalı; çocuğun yapısına, farklılığına değer verme gibi.. Bu örüntü, eğitimde sağlıklı bir şekilde devam etmeli. Çünkü J. DEWEY'e göre "eğitim sosyal değişime açılan bir yoldur". Daha iyiye, daha güzele, daha insansılığa yürüme gerekliliği, kaliteli bir yaşamın denek taşlarıdır. Dünyanın % 70'i su, insan vücudunun %70'i su olduğu gibi dengede olunca günlük yaşam, ya da kağıda, tuvale, mekana, sese, devinime dönüştürülen yaratı yerini bulacaktır. Tıpkı vücudun biyolojik yaşamını sürdürebilmesi için ne istediğini bilmesi gibi. Bunlar özgüvenle gerçekleşir. Demek ki *eğitimin ereklerinden biri de öğrenciyi özgüvenini sağlamaktır. Bu da bireysel eğitimle olacaktır, kitle eğitimiyle değil. "Yaratıcılığı ortaya çıkarmak ve geliştirmek için bir tür sorun çözme olarak ele alındığında, yaratıcılığı etkileyecek ve deneysel olarak kullanılabilecek değişkenler üzerinde durulması yarar sağlayacaktır".* (Halide S.YAVUZ) Bu durumda Sanat Eğitiminde öğrenciyi araştırmaya yönlendirmek en doğru yöntemlerden biri olacaktır. Bunun beslenmesi de çok önemlidir. Okuyarak, gezerek, izleyerek vs.

Yaratıcı bireyin özelliklerinden birkaçı;

- Başarılıdır,
- Yaratıcı insan düzen gereksinmesi ile güdüdür. BARON (1958)
- Meraklıdır
- Öz kanıtlama içersindedir.
- Özgürdür
- Yüksek üretim gücüne sahiptir
- Kuşkuludur
- İlgi alanları çok yönlüdür
- Estetiksel yargı içindedir
- İçer dönük bir yapısı olabilir
- Coşkuludur
- Önzilidir
- Etkileyendir.

Sanat Eğitimi; bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilme yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeye ulaştırma amacıyla yapılan tüm eğitim çabasına denir. Böyle bir çalışma bireyler arası diyalog sağlar ve eşit hakları amaç edinir. İçinde özgürlüğü taşıdığı için sanat, toplum normlarıyla çakışma gösterir, bu da yaratıcılığa temel sağlar. Bireyin sessizliğini giderir; yetilerini harekete geçirerek kendilerine güven sağlamak Sanat Eğitimi ile gerçekleşir. Sanat Eğitimi ikilidir. Sanattan anlayan, onu seven, bilinçle izleyen bireyler yetiştirmenin yanında sanatı yaşam biçimi yapacak bireylere hitap etmek ve sanatçıya çalışma ortamı hazırlamaktır amaç. Eşit hakların sağlanmasında Sanat Eğitimi salt düşünce oluşumu değil, aynı zamanda bir öğrenme sürecidir. Bu hakların sayılması bireyin başarılı bir toplum yapısında yükselme şansını artırır. Ona uğraşlarında objektiflik kazandırır. Sonuçta Sanat Eğitimi; estetik duyarlılık kazandırır. Duygu ve düşüncelerin başka insanlara bu yolla ulaşmasını sağlar. Öğrencinin zihinsel ve algısal yetileri gelişir. Yaratıcı bir düşünce tarzı kazandırır. Sürekli çevresini sorgulayan, eleştiren ve değerlendiren bireyler yetişir. Bu bağlamda Sanat Eğitimi gerekli kılan etmenleri de şöyle sıralayabiliriz.

Toplumsal neden; günümüzde Sanat Eğitimi gerekli kılan en önemli neden; toplumun giderek sanayileşmesi ve insanların mekanik bir ortama yöneltildiği sonucu bireye duygusal bir takım değerler yüklemidir. Sanat Eğitimi; doğa, madde ve insan arasında ilişki geliştirmeyi sağlar.

Psikolojik neden; bireyi, üstün kılan tasarım ve yaratma yeteneğidir. Sanat Eğitimi bu yetiyi en özgür uygulama alanıdır. Yaratma olayı psikolojik olarak algılamaya yöneliktir. Algı, duyu organlarımız yoluyla çevre hakkında edindiğimiz bilgilerin toplanması ve yorumudur. Ancak bireyde bulunan yaratma gereksinmesi kısıtlanırsa ruhsal yönden uyumsuz bir insan haline döner. Halbuki Sanat Eğitimi; algılama, yaratıcı düşünme - hayal gücü geliştirilme, analiz ve sentez, yaratıcı problem çözme ve yorumlamayı içerir.

Estetik neden; estetik, bireyde ayırt edici kuvvettir. Bu, seçme olayını da beraberinde getirir. Bu da Sanat Eğitimi gerekli kılar.

Yaşamın getirileri ve sorunları yaratıcı süreçle çözümlenebilir. Bu, Bilim Eğitiminde de böyledir, Sanat Eğitiminde de ve yaşamın içinde de. Bu bağlamda Sanat Eğitimi, okullarımızın ilkinden sonuncusuna kadar verilmelidir.

Sanat Eğitiminin yorumuna dair örneklerle yazıma nokta koymak istiyorum.

SANAT EĞİTİMİ, bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilme yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeye ulaştırmak amacı ile yapılan tüm eğitim çabasına denir.

SANAT EĞİTİMİNİN bir başka yararı da kişisel bütünleşmedir. Bu, sanatın ara sıra sembolik ifadeler aracılığıyla gerilimleri azaltması yönündeki katkısıdır.

- **SANAT EĞİTİMİ,** teknik becerilerin gelişmesini de sağlar. Resim ya da çizimle de, müzik ya da diğer bir güzel sanat dalında da beceri kazanma aracı olmasıdır.
- **SANAT EĞİTİMİNİN GEREKLİLİĞİ**
  - Uygur bir toplum yaratır
  - İnsan ruhunu yüceltir, ruhsal gereksinimleri doyurur
  - Dengeli bir birey yaratır
  - Zihinsel yetileri geliştirir.
  - Kendine güvenen insan yetiştirir.
  - Teknolojik yoğunlaşma karşısında denge oluşturur.
  - Sanat eğitimindeki değişimler, toplumdaki bilimsel, teknolojik, kültürel, siyasal değişimlere de bağlıdır. Aynı biçimde bir toplumsal kurum olarak "okul" ve bir toplumsal bilim ve düzence olarak "eğitim" de değişime uğrayacaktır ve uğramaktadır.
- **SANAT EĞİTİMİ,** öğrenme süreçlerinin en iyi biçimde düzenleyip yönlendirdiği sanat etkinlikleri sürecinin sonunda katılanlar, dolaysız olarak yaşadıklarının ve denetlediklerinin birer yaratıcı anlatıma kavuştuğunu, "kendini ifade", "kendini gerçekleştirme" olgularının gerçekleştiğini görürler. Gerçekle, madde ile dolaysız olarak kurulan bağ, hem gerçeklerin hem de benzer süreçlerden geçen her türlü yaratmanın, özellikle sanat ürünlerinin anlaşılıp değerlendirilmesini ve yorumlanmasını güçlendirir. Bu tür etkinlikler; eski ve yeni sanat yapıtlarının incelenmesi, sanat akımlarının, onların üsluplarının ve ünlü sanatçıların tanıtılması gibi bilgilerle de desteklenir. Böylece hem üretici hem alıcı, yani sanat tüketicisi için de dengeli bir yetiştirme sağlanır.
- **SANAT EĞİTİMİ,** eğitim-öğretim çocuğun imgeleminin canlı tutulup yaratıcılığa çevrilebileceği biçimde tasarlanmalıdır. Yeteneklerin çeşitliliğini hesaba katmayı bilen, derinliğine bir öğretim gereklidir. Çünkü yaratıcılık, akıllı da bir dereceye kadar kullanarak birtakım tekniklerin kazanılmasına bağlıdır.
- **SANAT EĞİTİMİNDEN,** salt görsel ve plastik alandaki eğitim değil, tüm ifade tarzlarını kapsayan bir eğitim anlaşılmalıdır. Bilinç, yargılama ve usa vurma güçlerinin aslında zekaya dayalı tüm duyuların ve duyguların eğitimidir. Bireyin nesnel dünyadan edindiği algılar ve bunlara ait imgeler yanında, içten gelen ve herkeste bulunan imgelerle, alt-bilinçte oluşan imgeler bulunur. Bunlarda bir tür anlatım biçimi, dili olup, sanat etkinliğinin temel öğelerindendir ve bunlarda eğitilebilirler. Eğitimin genel amacı, her bireyde kişiliğin gelişmesine yardımcı olmaktır. Bunu gerçekleştirmek için de Sanat Eğitimi-estetik eğitim şarttır.
- **SANAT EĞİTİMİNİN AMAÇLARI (READ)**
  - Tüm algı ve duyum tarzlarının doğal yoğunluk ve yeğinliğini korumak,
  - Çeşitli algı ve duyum tarzlarının birbiriyle ve çevresiyle bağlantısında uyum sağlamak,

- Duyguların anlaşılabilir, paylaşılabılır biçimde anlatımını sağlamak,
- Zihinsel yaşantıların anlaşılabilir biçimde anlatımını sağlamak (düşünce, duygu, duyum, sezgi). Bunların eğitilmesi, kişiliğin gelişmesine neden olacaktır. (READ)

Sonuçta, iyi bir okul önemlidir. Ama ondan daha önemli olan bireyin kişiliğidir. Bu nedenle iyi bir okuldan vasat, kötü bir okuldan ise iyi bir şekilde mezun olunabilir. Nitekim eğitimci yetiştirme amacı taşımayan Sanat okullarından mezun olanlar sanatçı olarak yetiştirilmezler. Bu, insanın kendisindedir, içindedir. Gelişmesi okulda olur, kararı kendisine aittir. Bunun ekimi anne karnında başlar, çevrenin doğru yönlendirmesiyle gelişir. Bunun için eğitim özellikle Sanat Eğitimi doğru ve bireysel bağlamda verilirse yaratıcılık gelişir, mezun olanların alımları yeterli ve kendi gelişimine açık olur. Demek ki başkalarının peşinden giden değil kendi olanlar yaratıcılığa açıktır. Buna olanak tanıma veya tanımama, eğitimciyi ilgilendirir öncelikle. Tabii anne de bir eğitimcidir. Bu anlamda annenin eğitimi de çok önemlidir.

KÜLTÜREL AÇIDAN AVRUPA BİRLİĞİ'NE YAKLAŞIM SEMPOZYUMU SONUÇ BİLDİRİSİ

6) Yaratıcılık ve sanat eğitimi konularında Avrupa Birliği'yle aramızdaki farklılığın giderilmesi için, bireyi meşrulaştıran bir eğitim sistemi kaçınılmazdır. İdeal eğitim için öğrenciye seçenekler getiren ortam ve yaratıcılığın ipuçları sunulmalı, öğrenci ve öğretim üyesi arasında karşılıklı güven oluşturulmalıdır. İnsan hakları, çevre, kent kültürü, tarihsel ve doğal mirasın korunmasını, yurttaşlık bilinci ve özgür birey kimliğiyle özümseyip geliştirebilecek nesillerin yetişmesini temel alan bir eğitim hedeflenmelidir.

Kaynakça:

YAVUZ, H.S. Yaratıcılık-BÜ yay. 1994

BÜYÜKİŞLEYEN, Z. Sanat Eğitimi-Meteksan yay. 1977

BECER, E. İletişim ve Grafik Tasarım-Dost Kitapevi 1997

NİETZSCHE, F. İyinin ve Kötünün Ötesinde Bir Gelecek Felsefesini Açış-Ara yay. 1990

GÜNDÜZ, V. Cehenneme Övgü Gündelik Hayatta Totalitarizm-Ayrıntı yay. 1996

*Richard Calvo
"Color of Dreams"*

Tahvil ve Hisse Senedi Piyasalarının Gelişmesini Engelleyen Problemler

N. Can Okay

ncan_okay@elyadal.org

Eleştirel – Yaratıcı Düşünme ve Davranış Araştırmaları Laboratuvarı

Günümüzde küreselleşmenin toplumların gündemine getirdiği kurumlardan biri olan piyasa ekonomisinin temelinde özel mülkiyet, fiyatlar, sözleşme ve girişim özgürlüğü ve rekabet yatar. Mikro düzeyde, şirketler finansman sağlamak için fiyatları kullanırlar.

Finansman sağlamak için kullanılan bir diğer yol ise ‘sermaye piyasaları’dır. Şirketler sermaye piyasalarını kullanarak tahvil ve hisse senedi çıkarırlar.

Öncelikle tahvil ve hisse senedinin ne olduğuna bakalım. Tahvil; devletin ya da özel sektör şirketlerinin borçlanarak orta veya uzun vadeli fon sağlamak üzere çıkarttıkları borç senetleridir. Hisse senedi ise; anonim ortaklıklar tarafından çıkarılan, belirli ortaklık sermayesine katılma payını temsil eden, yasal şekil şartlarına uygun olarak düzenlenmiş menkul kıymete denir. Başka bir deyişle hisse senedi ortaklık hakkı verir, tahvil ise vermez. Tahvillerin alınıp satıldığı piyasaya ‘tahvil piyasası’, hisse senetlerinin işlem gördüğü piyasaya ise ‘hisse senedi piyasası’ denir. Bu iki piyasanın gelişmesini engelleyen önemli problemler vardır.

I. İşlem maliyetleri

İşlem maliyetleri isminden de anlaşılacağı gibi yapılan işlemlerin doğurduğu maliyetlerdir. İşlem sonrası doğabilecek riskleri engellemek için yapılan sözleşmeleri örnek olarak verebiliriz. Bu sözleşmeyi her yatırımcı bireysel olarak yaptırırsa, vade sonunda elde edeceği karın büyük bir kısmı maliyet yüzünden erimiş olacaktır. Bu maliyet hem yatırımcıyı piyasadan soğutacaktır, hem de küçük yatırımcıların piyasaya girmesini imkansız hale getirmiş olacaktır. Bu noktada aracı kurumlar devreye girer. Aracı kurumlar aynı işlemleri çok sayıda yatırımcı için yapacaklarından sözleşmeyi bir kere hazırlayıp uzun süre kullanacaklardır. Ölçek ekonomisi kavramıyla açıklarsak; yatırımcı sayısı ve işlem hacmi büyüdükçe, birey başına düşen maliyet düşecektir. İşlem maliyetini düşürmenin diğer bir

yolu da teknolojiyi kullanmaktır. Yani bilgisayar sistemi geliştikçe işlem maliyeti de düşecektir. Maliyet düştükçe piyasa yatırımcıların daha çok ilgisini çekecektir çünkü düşen maliyet karlarını arttıracaktır.

II. Asimetrik Bilgi

Bir diğer problem ‘asimetrik bilgi’ adı altındaki ‘ters seçim’ ve ‘ahlaki çöküntü’ problemleridir. Ters seçim, işlem öncesinde ortaya çıkan bir problemdir. Bu problem bir tür kredi riskidir. Diğer bir deyişle kreditor, borcu vereceği kişiyi seçerken dikkatli olmalıdır çünkü geri ödenmeme riski vardır. Bu problemi engellemek için geniş bir ön bilgiye ihtiyaç vardır. Ahlaki çöküntü ise işlemten sonra karşılaşılabilecek bir problemdir. Örneğin borcu alan kişi kumar oynamak gibi hoş karşılanmayacak faaliyetlerde bulunuyor olabilir. Bu problemi engellemek için ise denetlemek ve sınırlamalar koymak gerekir. Bu iki problemin önüne geçebilmek için uygulanan yöntemleri şu şekilde özetleyebiliriz:

- Özel bilgi üretimi ve satışı
- Hükümet düzenlemeleri
- Finansal aracılık uygulamaları
- Teminat ve net değer yolu

‘Özel üretim ve bilgi satımı’ ve ‘hükümet düzenlemeleri’ başlıklı yöntemlere kısaca bakalım. Amerika’daki S&P (standart and poors) bilgi satışı yapan bir kredilendirme kuruluşudur. Başka bir deyişle şirketler hakkında daha fazla bilgi alabilmek için bu şirketlerden para karşılığı bilgi alınır. Ancak burada beleşçi problemi (free-rider problem) ortaya çıkar. Satın alan kişi tarafından bilgi dağıtılırsa, hem kendi karı azalır hem de şirketin satışına olan talep azalır. Bu da piyasanın etkinliğini engelleyecektir. Buna karşın bu bilgiyi hükümet

yatırımcıya sağlayabilir. Ancak hükümetin ülkedeki bir şirket için iyi ya da kötü şeklinde bir bilgi dağıtması yanlış bir davranış olacağından, şirketin kendi hakkındaki bilgisinin kendisi tarafından ve doğru olarak dağıtılması optimum çözüm olacaktır. Hükümetin görevi, şirketi bu hareketi yapmaya teşvik etmek olacaktır.

Finansal araçları kullanmak ise yine önemli bir çözüm olacaktır. Çünkü aracı kurumlar, yatırımcıya hem düşük işlem maliyeti hem de bilgi sağlar. Teminat ve net değer çözümleri ise, hem kreditorün kendisini garanti altına almasını hem de yatırımcının daha fazla bilgi almasını sağlayan iki yöntemdir. Teminat yoluyla yatırımcı, ödeyememesi durumunda göstereceği bir karşılığın alınmasını kabul etmiş olur.

Ahlaki çöküntü problemini engellemek için ise 'net değer yöntemi' ve 'izleme ve kısıtlayıcı sözleşmeler' kullanılır.

Yatırımcılar şirketlerin net değerini inceleyerek borç verme işlemi sonrası hakkında bir yardımcı fikir sahibi olurlar. Şirketler ise yatırımcıların net değerini inceleyerek borç verme işlemi sonrasını denetlemiş olurlar. Başka bir deyişle, yapılacak olan yatırımın değeri, getirisi, gideri ne olacaktır, borcun geri ödenmeme riski ne kadardır gibi sorulara cevap aranır. Kreditor, borcu verdikten sonra borcu alanı izler ve denetler. Yani yapılan borç sözleşmesi ile beraber iki taraf da hem kendilerini garanti altına alırlar, hem de denetlemeleri kabul etmiş sayılırlar. Her çözümün amacı, düşük maliyetle daha fazla bilgi sağlamak olduğundan piyasanın etkinliği artar.

Kısaca özetlersek; tahvil ve hisse senedi piyasasının gelişebilmesi ve etkin olabilmesi için işlem maliyeti, ters seçim ve ahlaki çöküntü problemleri vardır. Dikkat edersek bütün bu problemler birbirine bağlıdır. Diğer bir deyişle; ters seçim yapılırsa ve ahlaki çöküntü ile karşılaşılırsa kreditor bir daha ki sefer için daha kapsamlı bir borç sözleşmesine ihtiyaç duyabilir. Bu da işlem maliyetinin artması demektir. Aracı kurumlar bir çözüm olmakla beraber onlar da kendilerini garanti almak zorundadırlar. Bütün bunların denetlenmesi için gereken hukuki ve idari düzen ya da yatırımcıya daha fazla bilgi sağlama faaliyetleri, hükümet tarafından sağlanabilir ya da hükümet teşvik ederek piyasanın gelişimini sağlayabilir. Bu problemleri önlemek için uzmanlık ve bilgi önemlidir.

Denetleyici kurumlarımız, Türkiye'de bu sorunlar için çözümler geliştirmeye devam etmektedir. Yazımı Adam Smith'in iktisadi düzenlemelerle ilgili bir görüşünü aktararak bitirmek istiyorum:

"Kendi kendilerinin yargıcı olan insanların davranış ve talepleri ile kurumlar arasındaki ilişkinin sürekliliği ancak ve ancak halkın vurgun ve stokçuluk korkularına son veren...(iktisadi) hürriyet sistemini tesis edecek hukuksal düzenleme ile mümkündür." (Alada, 2000).

Kaynakça:

Alada, A.D. (Haziran 2000). *İktisat Felsefesi ve Belirsizlik*. Ankara: BağlamYayınları
Mishkin, F. *The Economics of Money, Banking, and Financial Markets*. Addison-Wesley.

Linux

Beyazıt Kelçoğlu

beyazitk@mail.com

Başkent Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Bilgisayar, günümüz dünyasının sadece bir aracı değil artık; daha da ötesi bir gereksinim halini aldı. Hemen her şekilde günlük hayatımızda kullanılmakta ve yararlılığını ispatlamaktadır. Bugün internetle birlikte bilgisayar evreni, bu makinanın mucitlerinin bile o zamanlar tasarlayamayacağı bir noktaya geldi diyebiliriz.

Bilgisayarlar nasıl çalışmaktadır? Daha açık bir ifadeyle, bir bilgisayarın varolması, çalışması için yeterli midir? Bu sorunun cevabı tabii ki hayır olacak. Çünkü bilgisayarlar, günümüz dünyasında insanlara hizmet edebilmek için bir “işletim sistemi”ne ihtiyaç duymaktadır.

İşletim sistemi (OS, operating system); bilgisayarın fonksiyonel olarak kullanılmasını sağlayan, kullanıcı isteklerinin bilgisayara iletilmesine olanak tanıyan ve karşılıklı olarak bilgisayarın da kullanıcılarla iletişim kurmasını sağlayan arabirimdir. Şu an yaygın olarak kullanılan işletim sistemlerinin başında, Microsoft firmasının üretmiş olduğu “windows işletim sistemleri” bulunmaktadır (?). Windows işletim sistemlerinin temelde amacı, bilgisayar dünyasını derinlemesine bilmeye gerek olmaksızın ondan faydalanılmasını sağlamaktır. Başka bir deyişle, standart bir ev kullanıcısının isteyebileceği hemen her şey birkaç tıklamayla kolayca yapılabilir. Tabii ki bu da bilgisayarların yaygınlaşması ve microsoft firmasının daha çok kar yapmasını kolaylaştırmaktadır.

Tüm windows (-3.1, -95, -98, -2000, -xp vb.) sürümleri grafik ekran üzerinde simgeler (icon), kısa yol (short cut) veya menüler aracılığıyla kullanılmaktadır. Ancak bundan öncesi de vardı. Daha az meraklı olan kişilerin hiç bilmediği, bilenlerin de “ne diye kendimi zorlayayım?” dediği text tabanlı işletim sistemleriydi. Kısa adıyla DOS (disc operating system), tamamen text arayüz ve birtakım özel komutlarla çalışmaktaydı. Süreç içerisinde kolaylaşan grafik arayüz kullanımları (burada microsoft'un dos sistemini satın almasını ve grafik ekranda pc işletim sistemi patentini elinde bulundurmasını hiç önemsemiyoruz), bu sistemin ölümüne neden oldu.

Ancak 80'li yıllarda internetin gelişmeye başlamasıyla birlikte, veri alışverişini kolaylaştırmak maksatlı birtakım işletim sistemi denemeleri yapıldı (bu denemeleri ne yazık ki microsoft hala yapmakta). Bu sistemlerden bir tanesi de LINUX adıyla bilinen ve Linus Torvalds tarafından üretilen tamamen farklı formata (fat16, fat32 vb. değil) sahip bir sistemdi. C diliyle yapılandırılmış ve başlangıçta nette daha hızlı veri alışverişi hedeflenmiştir. Ancak daha sonraları gerçekten verimliliğini kanıtlayan linux, başka programcılar tarafından da desteklenmeye ve kullanılmaya başlanmıştır. Zamanla tüm dünyada yaygınlaştı ve bilgisayara standart bir ev kullanıcısından daha meraklı olan kişilerce tercih edilir oldu. Ancak bu, ev kullanıcılarına hitap etmediği anlamını taşımamaktadır.

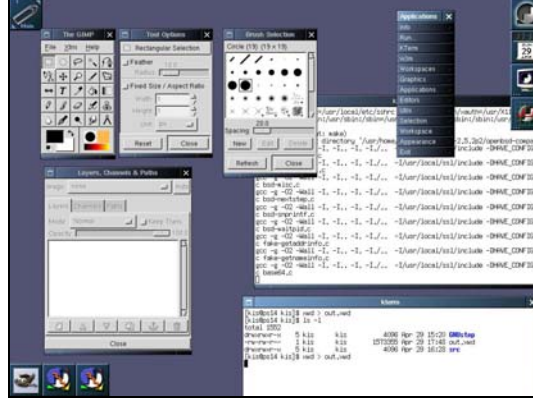
Linux nedir? Linux; unix benzeri, kararlı, çok kullanıcı bir işletim sistemidir. Linux'ün kalbi olan “kernel”, başta Linux Torvalds olmak üzere dünyanın dört bir yanındaki yüzlerce programcı tarafından oluşturulmuştur (Arama Motoru, 2000/05,s 6).

Linux; temel olarak internet ve paylaşım gibi amaçlarla yapılandırılmış olsa da, şu an kullanılan birçok linux sürümü, herhangi bir kullanıcının gereksinim duyduğu tüm nitelikleri ya da yapabilirlikleri taşımaktadır. Linux sistemi makineye kurulduğu andan itibaren internet servisi vermeye hazırdır. Gerekli olan paket programlar, “default” olarak hemen hemen tüm sürümlerle birlikte gelmektedir. Bu gerekli paketler; apache web server, php modül desteği, mysql veri tabanı sunucusu vb. InfoBeats tarafından yapılan bir araştırmada, internet erişim servisi veren firmaların %26'sı linux kullanmaktadır (Arama Motoru, 2000/05, s 6). Burada dikkat edilmesi gereken nokta, internet servisi veren firmaların %26'sıdır. Bugün en güvenilir ve en kararlı yapıdaki internet servisleri (web alan yeri araştırması hizmeti), linux üzerinde çalışmaktadır. İstatistiki anlamda bulgu veya veriler olmamakla birlikte, internette yapılacak kısa bir hosting araştırması bunu gösterecektir.

“Linux'ün gücü, esnekliği ve unix'in tüm avantajlarını bir araya getirmesi, çok amaçlı ve çok kullanıcı bir sistem olması onu diğerlerinden ayırmaktadır”. Anlaşıldığı üzere linux sistemi çok kullanıcı bir sistemdir. Birden fazla kişi aynı anda sistemdeki farklı ya da aynı uygulamaları kullanabilmektedir. Genellikle linux açıldığında ‘login.’ yazılı siyah bir ekranla karşılaşılır. Sisteme kayıtlı kullanıcı isim ve şifreleriyle sisteme dahil olunur. Farklı bir konsoldan aynı bilgisayara başka bir kullanıcı ismiyle tekrar dahil olunup değişik uygulamalar çalıştırılabilir.

Linux sistemleri; kernel, shell (kabuk), dosya yapısı ve uygulamalar olarak dört ana başlıktan oluşmaktadır (linux: the complete ref). Kernel, linux'ün kalbidir. Kontrol programlarından oluşmakta ve bilgisayardaki parçaları (hardware) yönetmektedir (Goldt ve diğerleri, 1995). Bir başka deyişle kernel, makinada bulunan parçaların sürücülerini (drivers) barındırmaktadır. Shell ise kullanıcı arayüzüdür. Shell kullanıcıdan aldığı komutları kernel'e ileterek onların çalıştırılmasını sağlamaktadır. Kullanıcı istek ve ihtiyaçlarına göre ayarlanabildiği gibi, kendine has programlanabilir bir dil yapısı da içermektedir. “Shell scripting” denilen programlama budur. Dosya yapısı, klasörler ve dosyalardan oluşmaktadır. Kullanıcı, sistemi daha iyi idare edebilmek için bu klasör ve dosyalardan faydalanmaktadır. Kullanıcı izinlerini ayarlayarak (sadece root [tüm haklara sahip kullanıcı demektir] bu işlemi yapabilir) istediği dosyaları kullanıcılara açabilmekte veya kapatabilmektedir. Uygulamalar ise genellikle editörler, filtreler, iletişim programları gibi paketlerden oluşmaktadır.

Tüm bunların dışında linux, sadece sıkıcı (standart ev kullanıcıları için) siyah bir metin tabanlı ekrandan oluşmamaktadır. Xfree86 projesiyle linux, grafik ekranda da çalışabilmektedir. Xfree86, GPL lisanslıdır. GPL lisansı (General Public Licence), patent hakkı herhangi bir kişi veya kuruma ait olamayan program paketleri için kullanılmaktadır. Bu tarz programlara sahip olup onları kullanabilir, dağıtabilir veya satabilirsiniz. Hatta kaynak kodlarına sahipseniz -ki genelde kaynak kodlarından derlenerek program çalıştırılır-, değişiklik yapma hakkına da sahip olabilirsiniz. Xfree86 projesiyle birlikte, birçok değişik pencere yöneticisi kullanabilirsiniz. Bunların başlıcaları KDE (kaldera desktop environment), gnome, afterstep, efsane vb.'dir. Bunlardan herhangi birisi, makinanın gücüne ve kullanıcı zevkine göre seçilerek kullanılabilir. Başka bir deyişle bir firmanın yaptığı standart bir pencere yöneticisi zorunlu olarak kullanılmamaktadır.

Linux hakkında bilinen bazı genel yanlışlar bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi, "linux serbest bir yazılım olduğundan güvenilir değildir" bilgisidir. Gerçekte linux'ün serbest yazılım olması (açık kaynak kodu), onu güvenilir kılmaktadır. Yapılan herhangi bir yanlışın, dünyanın bir başka yerindeki bir programcı tarafından fark edilerek düzeltilmesi mümkün olur bu sayede. Bir diğeri, "linux mevcut olan sistemin yerine geçemez" bilgisidir. Kişisel kanaatimce (bu sadece benim fikrimdir, benimle ilgili hiçbir kişi veya kuruluşu bağlamaz), zaten linux varolan microsoft ürünlerinin yerine geçti bile. Bir başkası, "linux ticari olarak desteklenmiyor ve yazılım üreticileri linux'e önem vermiyor" düşüncesidir. Aslında linux ticari bir yazılım olamamakla birlikte, ticari anlamda desteklenmektedir. Bunlardan bazıları "redhat, slackware, mandrake, suse vb." dir. Bu işletmelerin kendi adlarını taşıyan linux sürümleri bulunmakta ve sistem ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. Firmalar sadece teknik destek için ücret talep etmektedirler. Her tür firma bir şekilde kar ederek çalışanlarının maaş çeklerini ödemek zorundadır. Diğer iddia ise IBM tarafından çürütülmektedir. Bilgisayar dünyası devlerinden olan IBM, linux'e tam destek projesiyle tüm ürünlerini linux uyumlu üreteceğini açıkladı. GNU Linux dergisinin Eylül 2000 sayısındaki bir habere göre ise, IBM bir saat içerisinde linux sistemi kurmuştur. Yine aynı dergideki başka bir habere göre, "coollogic" firmasının internete hazır PC'leri, linux altında çalışmaktadır. Öte yandan linux'e destek veren birçok ofis programı bulunmaktadır. Bunlardan en ünlüsü "star office"dir. Windows sistemlerindekiyle aynı ve bedavadır. Bir başkası ise "openoffice.org"dur (bu döküman da openoffice.org'da yazıldı) ve bir ofis programından beklenen her şeyi fazlasıyla yerine getirmektedir.

Bugün linux çok güçlüdür ama daha da önemlisi bedava olmasıdır (Goldt ve diğerleri, 1995). Redhat 9.0 linux sürümü bilgisayara kurulurken, "milyonlarca açık zihin yanlış olamaz" (millions of open mind can't be wrong) şeklinde bir ibare görünmektedir. Hiç denemediyseniz, linux'e bir şans verip denemenizde fayda var.

Kaynakça:

Linux Programmer's Guide; Goldt, Sven; van der Meer, Sven; Burkett, Scott; Welsh, Matt; version 0.4; 1995; Sachsendamm; Almanya.

Linux: The Complete Reference.

Arama Motoru Aylık İnternet ve Bilgisayar Dergisi; 2000/05; Ağustos.

Gnu Linux; 2000/02; Eylül.

Linux hakkında bilgi bulunabilecek kaynaklar:

www.linux.org.tr

www.linux.org

www.redhat.com

www.mandrake.com

Asıl Soru Hangisi?

Güler Işın

guler_1s1n@yahoo.com.tr

Eleştirel – Yaratıcı Düşünme ve Davranış Araştırmaları Laboratuvarı

Kadının statüsü; basitçe, toplumda bir kadının edinmiş olduğu yer olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, her toplumda kadının edinmiş olduğu yer değişik faktörlere dayandırılmakta, her toplum varoluşlarının yegane sebeplerinden biri olan kadınları farklı basamaklara yerleştirmektedir.

Bir toplumda kadının statüsü; almış olduğu eğitime, mensup olduğu aileye ve en önemlisi de toplumda genel olarak yerleşmiş olan “kadın kimliği” ne bakış açısına göre şekillenmektedir. Dünyamızda, gün geçtikçe refah seviyesi yükselmekte, insan hakları ön plana çıkmaktadır. Ancak hala kadınlar hak ettikleri statüyü kazanamamışlardır. Ülkemizde ve dünyada feminizm akımının, hatta bazı çevrelerin iddiasına göre ideolojisinin, savunuculuğunu yaparak kendini kadınların haklarını savunmaya adanmış birçok kadın ve erkek bulunmaktadır. Bu bağlamda göz önüne alınan temel madde; Türkiye’nin 1986 yılında yürürlüğe koymuş olduğu; “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”nin birinci maddesidir. Bu maddeye göre; ‘kadınlara karşı ayırım’ deyimi kadınların; medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, söz konusu bu hak ve özgürlükleri kullanmalarını ve bunlardan yararlanmalarını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir. (4)

Türkçe sözlükte “Toplumda kadının yararlanacağı hakları çoğaltmak ve erkeğine eşit kılmak amacını güden bir düşünce akımıdır” şeklinde tanımlanmakta olan feminizm terimini basitçe tanımlamak gerekirse; kadın-erkek eşitliğini savunan bir düşünce akımıdır diyebiliriz. Bu aşamada, birçok insanın “Kadınlar kendi haklarını kendileri de savunabilirler. Bunun için başka insanların çabasına ihtiyaçları olmamalıdır.” dediğini duyar gibi oluyorum. İşte bu noktada ülkemizde ve dünyada kadınların yaşamakta olduğu bazı olayları sıralamak gerektiği inancındayım.

Dünyada her yıl en az 3.5 milyon kadın şiddete maruz kalmaktadır. Başka bir deyişle bu, her 8 saniyede bir kadının fiziksel şiddete maruz kalmakta olduğunu göstermektedir. Yaşanan bu şiddetten kaynaklanan yaralanmaların tedavi giderleri her yıl 500 milyar dolara kadar ulaşmaktadır. (14) Kadına yönelik şiddet tanımında, Birleşmiş Milletler’in Pekin’de Eylül 1995’te yapılan 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Platformu ve Pekin Deklarasyonu’nda yer alan metin esas alınmıştır. Bu metne göre kadına yönelik şiddet; kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesi ile veya acı çekmesi ile sonuçlanan ya da sonuçlanması muhtemel olan, bu tip hareketlerin tehdidini, baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, ister toplum önünde ve ister özel hayatta meydana gelmiş olsun cinsiyete dayalı her türden şiddet anlamına gelmektedir. (2)

Ülkemizde; kadınların % 79’u fiziksel şiddete, % 52’si sözel şiddete, % 29’u duygusal şiddete, % 18’i ise ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Türkiye’de evliliklerinin ilk 3 yılında üniversiteli kadınların % 73’ü, gecekonduda yaşayan kadınların % 90’ı şiddete maruz kalmaktadır. Türkiye’de erkeklerin % 45’i, kadının kendisine itaat etmemesi halinde “dövme hakkı” bulunduğuna inanırken, % 23’ü de eşine “tecavüz” etmektedir. (10)

“Antalya Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezi” tarafından 17 Ekim 2000 tarihinde başlatılan “Kadına Yönelik Şiddet” araştırması; merkeze yardım talebiyle başvuran 190 kadının % 64’ünün eşinden, % 12’sinin boşandığı eşinden, % 8’inin birlikte yaşadığı erkekten, % 2’sinin kayınpeder ve kayıvalidesinden şiddet gördüğünü göstermiştir. (8)

Kadın Sığınma Evi’nde kalan 75 kadın ve çocuk, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü’nde kadınlara uygulanan şiddete dikkat çekmek amacıyla “şiddet aletleri” adı altında bir sergi düzenlemiştir. Sergilenen maddeler arasında; ütü, merdane, elektrik kablosu, oklava, zincir, kıyma makinesi, bıçak, hortum, kaynamış su, kızarmış yağ ve kezzap... gibi vücuda zarar veren alet ve maddeler de bulunmaktadır. (12) Ülkemizde, şiddet gören kadınların %80’i şiddetle ilgili olarak hiçbir şey yapılamayacağını düşünmektedirler. Üstelik şiddete maruz kalan bu kadınların neredeyse yarısı da, erkeğin bu konuda haklı olduğuna inanmaktadırlar. (14)

Dünya kadınlarının durumu da Türkiye’dekinden farklı değildir. Fransa’da, 18 yaşının üzerindeki 1,5 milyon kadın kocasından dayak yemektedir. Her ay 6 kadın kocası tarafından öldürülmekte, 10 kadından 1’i fiziksel veya psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Kadınların % 17’si fiziksel şiddete (tokat, yumruk vb.) maruz kalmış; bunların % 53’ü kocaları tarafından dövülmüş, hatta % 2,5’inin kocası dövmekle yetinmemiş, “öldürmeye teşebbüs” etmiştir. Ankete katılan kadınların % 11’i kocaları tarafından “cinsel şiddet” görmüştür. (9)

ABD’de yılda 4 milyon kadın eşinden dayak yemektedir; hatta her yıl 4 bin kadın dövülerek yaşamını yitirmektedir. (14) Santiago’da her 5 kadından 4’ü fiziksel, duygusal veya cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Pakistan’da ev kadınlarının % 99’u, çalışan kadınların % 77’si kocalarından dayak yemektedirler.

Kadınların maruz kaldığı kötü muamele sadece dayakla da sınırlı değildir. Dünya Sağlık Örgütü’nün hazırlanmış olduğu rapora göre; her yıl dünyada 4-12 yaş arası 2 milyon kadın, “Kadın Sünneti” tabir edilen işleme tabi tutulmaktadır. Sadece Afrika’da her gün bu işleme tabi tutulan kadınların sayısı 6000’i bulmaktadır. Yapıldığı ülkelerde kadın sünneti tabir edilmesine rağmen fiziksel ve psikolojik kötü sonuçlarından dolayı bu uygulama, tıbbi literatürde sakat bırakma, koparma anlamında kullanılan bir terimle açıklanmaktadır. (1) Müslüman ve Hristiyanlarca uygulanan bu işlem, doktorlarca ‘Klitorektomi’ olarak tanımlanmaktadır. ‘Klitorektomi’ uygulamalarına ve doğurduğu sonuçlara göre farklı isimler almaktadır.¹ Bu işlemin en ağır şekli ‘Firavun Sünneti’dir. Efsaneye göre bu sünnet, Eski Mısır’da Firavun’un öfkelenildiği kabilelere, üremelerini engellemek ve dolayısıyla varlıklarını sürdürememelerini sağlamak amacıyla uygulanmaktaydı.

Afrika’da çok yaygın olan bu işlem, yaşanan göçler yüzünden Avrupa ve Amerika’da da yaygınlaşmıştır. Somali’de % 99’luk, Etiyopya’da % 90’lık, Sudan’da % 85’lik kesimlerde uygulanan bu işlem, 1996’da ABD’de ve 1985’de İngiltere’de yasaklanmıştır. Fransa’da 30 yılda 15 aile için bu konuda soruşturma açılmıştır. Kenya, Senegal, İsveç ve İsviçre de bu işlemin yasa dışı sayıldığı ülkelerdendir. 19 Afrika ülkesi bu işleme karşı resmi olarak geliştirmiş oldukları karşı politikaları uygulamaktadırlar. Alınan bütün bu önlemler, 1977’de % 96 olan uygulama oranını, 1990’da ancak % 82’ye düşürmeyi başaramamıştır. İşlemin yasaklandığı ülkelerde yaşayan aileler, işlemi uygulatabilmek adına kimi zaman kızlarını yurt dışına göndermeyi seçmekte, çoğu zamansa bilgisiz insanların yardımına başvurmaktadırlar. (1) Fatima Haşi, bu konuyla ilgili yaptığı araştırmanın sonuçlarını anlatırken ayrıca Afrika’daki kadınların bu konuyla ilgili düşüncelerine de değinmektedir: “Afrika’daki ‘tuhaf’ geleneğe göre kadınlar sünnet olmadığı takdirde kocalarının öleceğine, doğacak çocuklarının normal olmayacağına ve üreme organlarının aşırı derecede büyüyeceğine inanmaktadırlar.” Haşi şu cümleleri de ekliyor: “Bu yaygın masallar nedeniyle 30’ dan fazla ülkede kadın sünneti yapılıyor. En kötüsü de kadınların kendi kendini sünnet etmesi. Üstelik sünnetin tehlikelerinden ve vücutlarına verebileceği zarardan da haberleri yok.” (7)

Evlenene kadar bakireliği korumak ya da evlilikten sonra sadakati sağlamak amacıyla uygulanan işlem, ‘Genital Deinfibulation’ adı verilen bir operasyonla geri çevrilebiliyor. Bu operasyonun ulaşacağı başarı, sünneti uygulayan kişinin konusunda ne kadar uzman olduğuyula yakından alakalı.

Afrika’da kadın sünneti adı verilerek uygulanan insan dışı uygulama yüzünden her yıl 130 milyona yakın kadın ölmektedir. Şiddet, kadınların bedensel ve psikolojik sağlıklarını son derece olumsuz etkilemekte, cinsel yaşamları içinse vahim sonuçlar doğurmaktadır.

Kadınlara uygulanan şiddet bununla da sınırlı değildir. Yılda 700.000 kadın, yani her 6 dakikada bir kadın, tecavüze uğramaktadır. (14) ABD’de her 15 dakikada, Güney Afrika’da ise her 26 saniyede bir 1 kadına tecavüz edilmektedir. (11)

Bu aşamada bir başka konuya daha değinmek istiyorum.

“Tecavüz” ne demektir? Tecavüz sözcüğü Türkçe’de farklı anlamlarda kullanılabilir. Bir eve tecavüz edilmişse bunun anlamı, o eve zorla girilmiş olmasıdır. Eğer bir kadına tecavüz edilmişse, o kadınla zorla cinsel ilişkiye girilmiş demektir ve bu Türkçe Sözlük’te maalesef namusa el uzatmak olarak da tanımlanmaktadır. Bir tarafta ev, diğer tarafta kadın... Güzel Türkçemiz, tecavüz kelimesini hem kadın hem de ev sözcüğü için kullanabilmemize olanak sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, tecavüz fiili acaba insanların bir ‘mal’a onu hak etmediği halde kendisininmiş gibi davranmasını, o “mal”ı kendisininmiş gibi kullanmasını, hukuksal hiçbir zemini yokken o “mal”a yönelmesini ve ona “zorla” sahip olmasını mı anlatır? Eğer öyleyse durum çok vahimdir. Ülkede toplum huzurunu sağlamak, insanlara yapılan haksızlıkları cezalandırmak adına oluşturulmuş hukuk sistemi bile kadınlara ‘mal’ gözüyle bakabilmektedir.

Diğer bir taraftan tecavüz fiili bir başka kelimeyle de açıklanabilmektedir ki bu, olayı çok daha kötü bir platforma taşımaktadır: Irza geçmek. Türkçe’de, İngilizce’deki ‘rape’ karşılığı bir sözcük yoktur. Bunun için ‘ırza geçme’ tabiri kullanılır ki ‘ırz’, ‘şan, şeref, namus, iffet, temizlik...’ demektir. Bu kavram, Türk Ceza Kanunu’nda da ‘Adab-ı Umumiye ve Nizam-ı Aile Aleyhine Cürümler’ başlığı altında toplanmıştır. Diğer bir deyişle, bir kadına cinsel saldırıda bulunduğu zaman aile düzeni, genel adab bozulmuş olur ve sanık bu nedenlerle ceza alır. Sonuç olarak kadının cinsel özgürlüğüne saldırı kavramı, Türk Ceza Kanunu’nda bulunmamaktadır. Kadın için böyle bir özgürlük düşünülmemektedir. (2) Bu bağlamdan olaya bakıldığında kadın, ailenin ırzının ve namusunun bir

¹ Klitorektomi, İnfibulasyon, Eksizyon, Sembolik Sünnet, Firavun Sünneti.

nişanıdır. Kadının ırzına veya namusuna bir müdahale olursa ailenin namusu, dolayısıyla sahip olunan 'temiz mal' kirletilmiş olur. Böyle bir durumda, ya kadın namusunu kirleten kişiye verilir ve böylece namus temizlenir, ya da kadın öldürülür -ki bu da namusu temizlemenin ikinci bir yoludur. 'Mal'ı öldüren 'kahraman' ya da diğer bir deyişle 'katil', namusu temizlenmiş aile tarafından onurlandırılır ve yasaların ona tanıdığı haklarla kısa sürede özgürlüğüne kavuşur. Bu durum, insanın aklına gelebilecek diğer bir soruyu da yanıtlamaktadır:

"Uğruna yeri geldiğinde bir başkasını öldürdüğümüz, bu yüzden gerektiğinde onlar için yıllarca hapiste yattığımız kadınlarla; şiddet uyguladığımız, tecavüz ettiğimiz kadınlar arasındaki fark nedir?" İkisi arasında hiçbir fark yoktur. Yanlış anlaşılabilir, neyin uğruna insan öldürüldüğüdür; uğruna insan öldürülen kadınlarımız değil, "namus"tur. Hatta çoğu zaman namus uğruna verilen canlar; yine o kadınların canlarıdır.

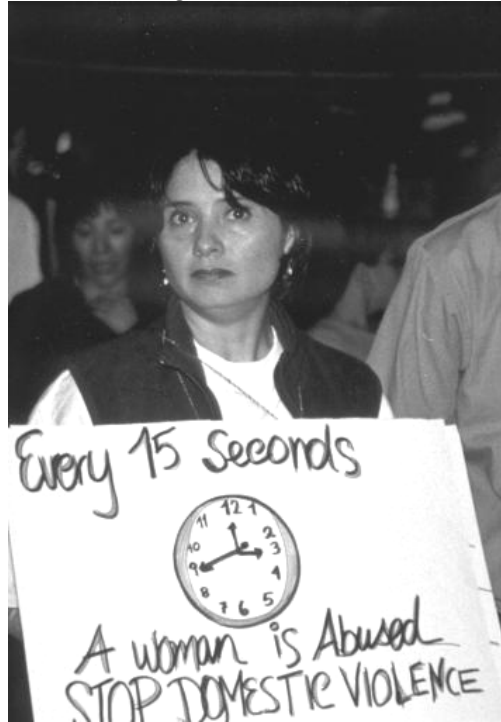
Bu noktadan hareketle bir başka soruyu cevaplamaya çalışabiliriz: Kadınlar neden dövülür? Çünkü tecavüze uğrayan kadın nasıl bir 'mal'sa, dövülen kadın da aynı şekilde bir 'mal'dır. Tabular, anlayışlar, sistem; erkeklere kadını dövebilme, kadını istediği zaman her türlü 'ihtiyacı' için kullanabilme hakkını vermektedir. Diğer bir açıdan ele alındığında ise, bekaret konusu, kadınlar ve kadın hakları için bir başka handikap olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bekaret, hem erkeklerin ve hem de kadınların oldukça önem verdikleri bir husustur. Kızlarımızın çocuk denecek yaşta evlendirilmelerinin nedeni de bu değil midir zaten? Kocasından önce başka birine gönlünü kaptırmasın, adı çıkmasın ya da namusu kirlenmesin diye...

Daha sonra erkekler, kadınlarını evlerine kapatırlar ve kendilerini sokaklara atarlar. Sokaktaki diğer kadınlara istedikleri gibi davranabilme cüretini de, yetiştiricilerinin onlara verdiği eğitimden almaktadırlar. Bu bağlamda, bu eleştirilerin hiçbirini hak etmeyen erkeklere yaptığım haksızlıktan dolayı bir özürü herkese borç biliyorum.

Sistem bir bütündür ve sistemi değiştirmek için esas madur olanlar sesini yükseltmeli ve eylem yapabilmelidir. Bir anlamda, 'mal' olarak algılanışlarına kadınlar karşı çıkmalıdır.

Kadınlar yaşadıkları bütün bu şiddetin ve insan dışı uygulamanın yanı sıra eve de kapatılmaktadır. Eğitim alamamakta, fikirlerini ve görüşlerini açıklayamamakta, sadece ev işlerine ve çocuk bakmaya mahkum edilmektedirler. Herhangi bir eğitimleri olmayan bu anneler, gelecek nesillerin de hayatlarını olumsuz etkilemektedir. Çünkü, bu yanlış bilinçteki insanları da sonuçta anneler yetiştirmektedir; belki babalar örnek alınır, ama anneler eğitir... Bu da önemli bir çelişki yaratır. Bu çelişki, döngünün sürekliliğini sağlamaktadır.

"Feminist misin?" diye soracak olduğunuzda yanıtım; "Evet, feministim!" ya da "Hayır, neden olayım?" olmayacaktır. Bu cevapları vermenin ne amacı olabilir ki bunca gerçek ortadayken. Bunun gibi yanlış soruların peşinde koşmak, bizi yerimizde saymaktan öteye götüremez. Artık gerçekleri görmeli ve bu döngüyü bir noktada kırmaya çalışmalıyız.

"Siz bir şeyler değişsin diye çaba göstermezseniz, başkalarından ne bekleyebilirsiniz ki?"

Bir kadın olarak kadın hakları konusunda duyarlı olmam ve diğerlerinden farklı olarak bunu yüksek sesle dile getirmem beni bir feminist yapıyorsa, kadınların insan olmalarından ileri gelen haklarının göz ardı edilmesini engellemek adına gösterdiğim çaba feminist kimliğini kazanmama neden oluyorsa; doğrudur evet feminist olabilirim. Ancak eğer bu bir şeyleri değiştirebilecekse! Körü körüne kadınların üstünlüğü fikrinin savunuculuğunu yapmak, ayırım yapmak, erkek düşmanlığı yaparak olaylara önyargıyla bakmaksa feminizm, bunlara zamanım yok. O zaman bunca ayrımcılığa, şiddete, acıya neden olan insanlardan ne farkım kalır ki? Peki siz hangi fikrin savunucusunuz? Asıl önemli nokta, düşüncelerinizi yüksek sesle söyleyebiliyor musunuz? Bir düşünün...

Kaynakça:

- Aksu, F. & Oral, E. (1998). *Kadın Dış Genital Organına Uygulanan Kısıtlayıcı Tahripkar Sünnet Şekilleri*. Elektronik Cerrahpaşa Dergisi, 29 (2), 107-110. <http://ctf.istanbul.edu.tr/dergi/online/1998v29/s2/982o2.htm>. [21 Eylül 2003, WEB]
- Arın, C. (2002) *İstanbul Barosu Kadın Hakları Uygulama Merkezi Toplantı Metni*. <http://usconsulate-istanbul.org.tr/reppub/vawo/carin.html>. [20 Eylül 2003, WEB]
- Batur, A. & Yüksel, G. (2000). *Namus Borcu Ödendi*. <http://www.milliyet.com.tr/2000/06/14/yasam/yasa.html>. [22 Eylül 2003, WEB]

- (2002). CEDAW Kadınlara Karşı Her Türölü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. <http://www.kssgm.gov.tr/cedawrapor.html>. [22 Eylül 2003, WEB]
- (2003). Güneydoğu'da Kadın Olmak. <http://www.ntvmsnbc.com/news/230658.asp>. [22 Eylül 2003, WEB]
- (2002). Güneydoğulu Kadından Mektup Var. <http://www.ntvmsnbc.com/news/139421.asp>. [21 Eylül 2003, WEB]
- (2002). Her Gün 6 Bin Genç Kız Sünnet Ediliyor. <http://www.ntvmsnbc.com/news/139566.asp>. [19 Eylül 2003, WEB]
- (2003). Kadına Yönelik Şiddet Dayak İle Sınırlı Değil. <http://www.ntvmsnbc.com/news/204656.asp>. [19 Eylül 2003, WEB]
- (2003). Kadın Karşı Şiddet. Marko Paşa Gazetesi. http://www.markopasa.net/haber.php?haber_id=8139. [22 Eylül 2003, WEB]
- (2002). Kadınlar Aile İçi Şiddet Kurbanı. <http://www.ntvmsnbc.com/news/139158.asp>. [22 Eylül 2003, WEB]
- (2003). Kadınlar Günü'nde Kadınların Durumu. <http://www.ntvmsnbc.com/news/204658.asp>. [22 Eylül 2003, WEB]
- (2002). Kadınlardan Şiddet Aletleri Sergisi. <http://www.ntvmsnbc.com/news/139451.asp>. [22 Eylül 2003, WEB]
- Mendekli, E. (2003). Türkiye'de Kadın Olmak. http://www.kanald.com.tr/haber/yazarlar/emineincemendekli/arsiv/turkiyede_kadin_olmak.shtml. [21 Eylül 2003, WEB]
- Altun, T. (2000). Kadının Statüsü ve Kadın Sağlığı. <http://www.thb.hacettepe.edu.tr/2000/20004.shtml>. [20 Eylül 2003, WEB]

Michael Kenna
“Pont Des Arts, Paris”

Başkent Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bağlıca Kampüsü, Eskişehir Yolu 20.km
Ankara

Tel: 0312 - 2341010 / 1726/1674/1721/1663

Faks: 0312 - 2341043

e-posta: info@elyadal.org

www.elyadal.org
www.pivolka.com